

Извоз стоке и задругарство, 1940.

Садржај

I Улога и значај сточарства

Велики привредни значај нашега сточарства; Удео сточарства у нашем националном дохотку; Сточарство у домаћој исхрани; Сточарство у нашем извозу; Велики значај сточарства за земаљску одбрану; Сточарство је главна позиција нашег платног биланса; Сточарство и снабдевање индустрије сировинама; Сточарство у нашем саобраћају; Сточарство је стожер наше пољопривреде; Четвртина државне територије може се искоришћавати једино гајењем стоке; Сточарство је велики потрошач биљних производа; Велики значај свиња, кукуруза и живине за нашу привреду; Стајско ђубре одржава родност наших њива; Седам и по милиона хектара наших ораница обради се сточном радном снагом; Улога и значај сточарства у социјалном погледу; Наша стока је несавршена машина; Потребна је планска организација сточарства на задружној основи; Закључак

II Наш извоз стоке и сточних прерађевина

Коњукутура и извоз стоке; Наш извоз живе стоке до оснивања Уреда; Тржишта за наше сточарске производе до 1932 год; Извоз свиња до 1932 год; Наш извоз говеда до 1932 год; Позадина нашег извоза стоке до оснивања Уреда за контролу извоза

III Оснивање и рад Уреда за контролу извоза стоке

Стручни одбор и подела контингената; Борба са великим шпекулантима у земљи; Борба за праве цене за произвођаче; Борба против ванредних контингената; Борба са системом; Борба са шпекулантима ван земље

IV Историјат сточарске секције

V Начела задружне поделе

Начела кључа за раздеобу; Статистика задружног извоза

VI Рад појединих задружних савеза на извозу стоке

Главни савез српских земљорадничких задруга – Београд; Савез земљорадничких задруга – Нови Сад; Савез аграрних заједница – Нови Сад; Савез хрватских господарских задруга – Загреб; Господарска звезда – Љубљана; Земаљски савез пољопривредних сточарских задруга

– Београд; Кметијска дружба – Љубљана; Економ, средишња господарска задруга – Љубљана; Средишња задруга за свињогојство и Селектор, савез одгајивачких немачких задруга – Нови Сад; Савез селекцијских задруга за узгој свиња – Загреб; Набављачко-продајна сред. хрв. сељ. задруга – Загреб

VII Завршна реч

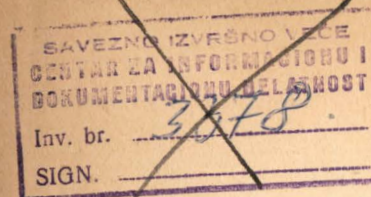
Систем пре Уреда; Стварање Уреда; Недостаци Уреда; Наш предлог; Практичан предлог

64
334.732 : 631.115.8

ИЗВОЗ СТОКЕ И ЗАДРУГАРСТВО

БЕОГРАД 1940

334J-I 34

БИБЛИОТЕКА
ГЛАВНОГ ЗАДРУЖНОГ САВЕЗА

1. Предавања одржана на X-том Конгресу Главног задружног савеза 1929 г.
2. Предавања одржана на XIV-том Конгресу Главног задружног савеза 1933 г.
3. Главни задружни савез у Краљевини Југославији 1933 г.
4. La Coopération Yougoslave 1937
5. Закон о привредним задругама 1937 г.
6. Прослава Међународног задружног дана 1937 г.
7. Главни задружни савез по новом Задружном закону 1937 г.
8. Друштвени порез код задруга 1938 г.
9. Јединство задругарства 1937 г.
10. Прослава XVI Међународног задружног дана 1938 г.

ИЗВОЗ СТОКЕ

И

ЗАДРУГАРСТВО

БЕОГРАД 1940

В
PONT 3512/47

446. sh.
36047

Praktično ostvarivanje zadrुžnih ideja, zadrуžno organizovanje proizvođača i potrošača nailazilo je uvek i u svetu i kod nas na velike teškoće. Ove su dolazile — što je i razumljivo — sa strane onih kojima je zadrужна organizacija proizvođača i potrošača, izbijala iz ruku mogućnost velikih i lakih zarada. Isključeni kao posrednici između proizvođača i potrošača, oni su vodili borbu protiv zadrugarstva neprestano, bez predaha, menjajući često taktiku tako da kadgod nastupaju čak i kao zaštitnici i braniči proizvođača i potrošača.

Naše zadrugarstvo sa velikim naporima krči puteve u nastojanju da stvori bolje uslove života i rada onima koji su bilo kao proizvođači bilo kao potrošači gospodarski slabi.

Ova knjiga imade svrhu da pokaže zadrugarska nastojanja na području proizvođača — naših stočara. Ona će pokazati svu važnost te grane naše privrede, uspehe zadrugarstva i konačno dokazati potrebu da se zadrugarstvu poveri posao izvoznog stočnog poslovanja, što bi bilo u interesu naših proizvođača napose onih malih, sitnih i celokupne naše narodne privrede.

Povod je knjizi nameravana reorganizacija naše izvozne trgovine stokom, pa je naša želja samo ta da ona bude reorganizovana po smernicama koje su date u ovoj knjizi.

GLAVNI ZADRУЖNI SAVEZ

I Улога и значај сточарства

Велики привредни значај нашега сточарства

Нема ниједне државе у Европи, а можда и у читавом свету, где сточарство има толики значај за народну привреду и земаљску одбрану као што је то у нашој земљи. Наше сточарство има велики значај за народни доходак, за исхрану сеоског и градског становништва као и војске, за извоз, за индустрију, за пољопривреду, за одржавање нашег сеоског поседа.

Да би се правилно оценила важност сточарства морали би да располажемо са подацима о националном богатству наше земље и уделу појединих привредних грана. Нажалост, све до данас код нас не постоје подаци о томе. Али зато ипак није немогуће бројкама утврдити значај сточарства код нас. Првенствено користећи познато дело Војина Ђуричића и другова, које је 1927 год. изашло под насловом: „Наша народна привреда и национални приходи“, и статистичке податке које објављују Министарство пољопривреде, Министарство финансија, Општа државна статистика итд.

Југославија је, посматрана у целини, аграрно-сељачка земља. Одмах после Светског рата процент пољопривредног становништва износио је скоро 80% од укупног броја, а у неким крајевима преко 90%, и то баш у оним крајевима где је сточарство не само главно врело прихода становништва него и извор опстанка и целокупне привредне делатности. По попису 1921 год. било је 9,215.000 становника који су живели од рада у пољопривреди. За десет година, тј. до 1931 год., повећао се број пољопривредног становништва за 1,500.000 (16%) на 10,670.000 житеља, али је удео у укупном броју становника пао на 76,5%. По истим подацима у

пољопривреди је привређивало 1921 год. 6,033.000 лица (или 80,4% од свих који су привређивали у нашој земљи), а до 1931 год. повећао се број лица која су привређивала у пољопривреди за 250.000. Преко 2,200.000 пољопривредних газдинстава и преко 2,500.000 сеоских домова налази се у нашој земљи.

Све ове бројке показују нам колико велики значај има пољопривреда као грана привредне делатности, као професија и као социални фактор у нашој земљи. Пољопривреда је главна привредна грана и база целокупне привредне радности у земљи. Наша индустрија, занатство, трговина и све друге градске радности, као и главни извори државних прихода су у пуној зависности од наше пољопривреде, од куповне моћи земљорадника, од производње, продаје и извоза пољопривредних производа.

Кад говоримо о улози и значају пољопривреде у целокупном нашем привредном и државном животу, ми се морамо зауставити на сточарству, које је не само најважнија грана наше пољопривреде него и најважнија грана целокупне наше привредне делатности. Стога кад се пише и говори о нашој пољопривреди и нашем селу онда је сточарство на

Бројно стање стоке у Југославији

Год.	Говед	Коњи	Свиње	Обце	Козе
1920	4,752,220	1,057,578	3,268,503	6,749,667	2,367,774
1921	4,960,397	1,069,310	3,373,041	7,011,204	1,552,759
1922	4,053,419	1,043,528	2,887,020	8,461,504	1,801,409
1923	3,869,985	1,062,893	2,496,723	7,639,257	1,730,204
1924	3,784,267	1,053,875	2,517,955	7,618,708	1,718,368
1925	3,768,135	1,106,142	2,802,355	7,906,808	1,810,669
1926	3,706,019	1,116,858	2,806,182	7,932,845	1,721,263
1927	3,729,343	1,120,310	2,769,848	7,735,915	1,738,958
1928	3,654,261	1,109,246	2,662,790	7,722,247	1,750,006
1929	3,728,038	1,140,343	2,674,800	7,735,957	1,803,574
1930	3,812,172	1,161,235	2,923,862	7,953,139	1,731,430
1931	3,871,556	1,168,768	3,133,164	8,425,634	1,928,524
1932	3,812,208	1,156,999	2,863,177	8,510,441	1,871,618
1933	3,876,309	1,186,944	2,656,345	8,600,418	1,871,158
1934	3,989,941	1,205,865	2,791,592	8,867,685	1,881,126
1935	3,982,359	1,200,831	2,931,900	9,211,101	1,895,905
1936	4,073,729	1,216,085	3,126,241	9,568,338	1,905,993
1937	4,169,192	1,248,852	3,179,661	9,908,638	1,901,363
1938	4,267,339	1,254,470	3,450,884	10,137,357	1,890,386

(види наредну страну)

првом месту, било као привредна грана, било као професија огромног броја житеља, било као социални фактор, било у извршењу задатака земаљске одбране.

Изнећемо у кратким потезима улогу и значај сточарства у привредном, у пољопривредном, у социјалном погледу и бројно стање, које нам показује таблица на претходној страни (6-тој).

УДЕО СТОЧАРСТВА У НАШЕМ НАЦИОНАЛНОМ ДОХОТКУ

Морамо констатовати да наши подаци о националном доходу нису ни потпуни ни сасвим тачни. Што се пак тиче сточарства из података које Министарство финансија даје о нашем националном доходу, не може се видети право стање и значај. Много је већи удео сточарства у националном доходу него што га, пак, показују ови подаци. Али, ипак, и према тим подацима на сточарство отпада око 40% од целокупног дохода наше пољопривреде и око 20% од укупног националног дохода у нашој земљи.

То нам показују следећи подаци о доходу од сточарства:

Доходак од сточарства са пчеларством и свиларством (у милионима динара)

1923	14.885
1924	15.111
1926	13.024
1931	5.969
1933	5.751
1934	4.508
1935	7.276
1936	8.070
1937	8.076
1938	7.647

Удео сточарства у укупном националном доходу у нашој земљи износио је:

1926 год.	19%	1931 год.	14,2%
1935 "	19,4%	1936 "	19,0%
1937 "	18,4%	1938 "	16,6%

Тако, док је целокупни национални доходак по проучавањима у 1926 год. износио 69.600.000.000 а доходак од пољопривреде 18.640.000.000 дин., у тој години доходак од сточарства износио је 13.024.000.000 динара. Ако се овај доходак од сточарства упореди са рударством, коме се поклања далеко већа пажња и који износи свега 900.000.000 дин., или са шумарством, где износи 3.935.000.000 дин., или фабричном индустријом и занатством, где износи 5.823.000.000 дин., онда ће се јасно видети колико је по интерес наше земље одувек било важно наше сточарство и колико далеко већу пажњу оно заслужује.

Услед привредне кризе национални доходак је све до 1936 год. био у сталном опадању, а нарочито после 1930 год. Тако је укупни национални приход спао у 1935 год. на 37.580.000.000 дин. А такође смањено се и доходак од сточарства у 1931 год. на 5.969.000.000 дин. и у 1934 год., кад је достигао најнижу тачку на 4.508.000.000 динара. То значи да је за непуних 8 година доходак од сточарства спао скоро на 1/3.

Ова бројка довољна је да нам покаже колико је велику кризу проживело у том периоду наше сточарство. А она није била само последица велике светске пољопривредне а потом светске привредне кризе, које су у пуном опсегу захватиле и нашу пољопривреду и наше сточарство, него и последица наше привредне и трговинске политике, која је не само омогућила одржавање ниских цена стоке и сточних производа на домаћем тржишту, него је чак и вештачки убијана цена наше стоке која долази у обзир за извоз.

Већ у 1935 год. почиње побољшање прилика у нашем сточарству, што се огледа и у порасту националног дохотка од сточарства, који се у 1937 год. пење на 8.076.000.000 дин., али у 1938 год. опет се смањује за скоро 500.000.000 дин. на 7.647.000.000 динара.

Ако се узме да је просечно 40% од дохотка сточарства потрошено у самом пољопривредном газдинству, и то у милионима динара: 1926 год. 5.182, у 1931 год. 2.347, у 1935 год. 2.782, у 1936 год. 3.062, излази да је наш пољопривредник добио од продаје стоке и сточних производа: у 1926 год. 7.557 милиона динара, у 1931 год. 3.468, у 1935 год. 4.107, а у 1936 год. 4.494 милиона динара.

Кад се зна да у осталим пољопривредним гранама највећи део земљорадник задржава за своју потрошњу, особито уколико је мање газдинство, онда је јасно да од цене сточарства највише зависи новчано стање нашег земљорадника.

Говедарство има највећи значај, јер на њега отпада 40% дохотка од сточарства. На другом месту је свињарство са уделом од 25%. На овце отпада 10% и на пернату живину 10% од укупног дохотка од сточарства.

Пошто немамо разрађених података за учешће појединих грана сточарства у дохотку за период после 1926 год., послужимо се подацима Војина Ђуричића и другова о дохотку за 1923—1925 год. У том периоду говедарство је дало скоро половину дохотка од сточарства: 1925 год. 4.8 милијарди динара, а за просек 1923—1925 год. 5.56 милијарди динара. Друго место заузимају свиње са 3.36 односно 3.45 милијарди динара, а затим редом: овце са 1.47 и 1.42, живина са 1.36 и 1.52, козе са 0.5, коњи са 0.5 милијарди дин., и свила, пчеле и дивљач око 200 милиона динара. Говеда су у Словенији учествовала са 58,8% у дохотку од сточарства, а у Војводини 24,3% (најмање); свиње у Војводини 42,9%, а у Црној Гори 7,9%; овце у Далмацији 34,8% и Словенији 1,0%; коњи у Хрватској 4,4% а у Словенији 1,3% и живина у Војводини са 16,7% и у Црној Гори 5,2% од укупног дохотка сточарства.

СТОЧАРСТВО У ДОМАЋОЈ ИСХРАНИ

Сточарство заузима врло видно место у нашој народној исхрани, како сеоског тако и градског становништва. Не може се тачно проценити колико се годишње потроши меса у нашој држави, јер о томе не постоје подаци. Једино постоје подаци о броју закланих грла стоке на градским кланицама. Али то није све, јер је добро познато да се и по градовима коље врло много стоке која не подлеже ветеринарским прописима, те према томе не улази ни у статистику коју ветеринарске установе прикупљају о потрошњи стоке на градским и јавним кланицама. Ипак, као што нам то показују подаци из таблице на наредној страни (10-ој), број грла заклане стоке на нашим кланицама је велики.

Упоредни преглед бројног стања, потрошње на кланицама и извоза стоке у Југославији.

	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Говеда:													
а) бројно стање	3.776	3.729	3.654	3.728	3.812	3.872	3.812	3.870	3.900	3.982	4.074	4.169	4.267
б) потрошња на кланицама	632,4	719,6	784	750	615	654	689	706	689	715	53,4	80	33,1
в) извоз	141	151	114	112	132	109	47,2	70,6	76,8	48,9			
Свиње:													
а) бројно стање	2.806	2.770	2.663	2.675	2.924	3.133	2.863	2.656	2.792	2.931	3.126	3.180	3.345
б) потрошња на кланицама	685,5	824,6			246	758	569	524	519	573			
в) извоз	298	421	220	225		273,4	273,7	208,1	141,5	218,1	301,0	307,2	260,0
Овце и козе:													
а) бројно стање	9.654	9.475	9.472	9.540	9.684	10.354	10.382	10.471	10.749	11.107	11.474	11.810	12.027
б) потрошња на кланицама	1.127	1.243	1.690	1.475	1.480	1.249	1.170	1.209	1.300	1.220			
в) извоз	587	885	1.038	850	716	602	480	617	655	690	648	604	246
Живина:													
а) бројно стање	16.260	16.279	16.081	17.516	18.822	19.010	19.466	19.785	20.817	20.769	21.505	22.415	22.763
б) извоз тона	1.360	2.320	2.370	2.820	8.300	8.000	7.150	9.911	10.150	8.332	3.076	4.521	4.009
в) извоз јаја — тона	31.086	26.350	24.524	22.256	30.429	26.307	16.491	18.284	12.014	11.729	12.701	12.932	15.573

(Недостају подаци о потрошњи на кланицама за 1936, 1937 и 1938 г.)

Не постоје статистике о потрошњи млека, сира и других млечних производа, који су важан фактор у исхрани целокупног нашег становништва. Врло је мали број намирница које имају тако широку употребу у исхрани као што је то случај са млеком и млечним прерађевинама код нас. Такође је огромна потрошња код нас и свиња, јер без мало цела наша кујна почива на свињској масти. У планинским пределима, који захватају преко 2/3 наше земље, овче и козје месо је главна беланчевинаста храна нашега народа у зимској сезони.

Са развијањем материјалне културе једног народа, расте упоредо и потрошња сточних производа, па то важи и за нашу земљу. То је један разлог више да се поведе много више рачуна о стању и унапређењу сточарства код нас.

СТОЧАРСТВО У НАШЕМ ИЗВОЗУ

Од коликог је значаја сточарство за наш извоз и за нашу народну привреду нека посведоче следеће чињенице:

Ниједна земља у свету нема толики процентуални удео живе стоке у укупном извозу као што га има Југославија.

Југославија је једна од највећих извозница стоке у Европи.

Од 1922 до 1939 год. вредност нашег извоза живе стоке и сточних прерађевина изнела је огромну суму од близу 30 милијарди динара, и поред привредне и пољопривредне кризе и по сточарство неповољне трговинске политике.

Извоз нема подједнак значај за све гране сточарства. Тако, например, извозимо скоро 1/4 производње живине; код свиња извоз износи просечно 10% од целокупног бројног стања, око 50% потрошње на градским кланицама и преко 20% вредности нашег свињарства; код оваца извоз претставља просечно 10—15% целокупне производње, а код говеда 3—5%.

Пошто ће извозу стоке и сточних прерађевина бити посвећена посебна поглавља, то се овде више нећемо задржавати на изношењу његовог значаја.

ВЕЛИКИ ЗНАЧАЈ СТОЧАРСТВА ЗА ЗЕМАЉСКУ ОДБРАНУ

Наше сточарство има многоструки значај за земаљску одбрану и снабдевање војске, како у миру тако и у рату. Сви-ма је добро позната велика важност коју је имало наше сточарство у вођењу минулих ратова и то не само за исхрану војске него исто тако за превоз свих војних потреба. Коњи су били скоро једина товарна и вучна снага у нашој артилерији и другим родовима војске. Наш домаћи, брдски коњ је за ту сврху најбољи коњ света, за брдовите и тешко проходне терене, као што су код нас у неким крајевима, а може да поднесе и хладноћу и невреме и да је задовољан мршавом и оскудном храном као и негом. Волоске и коњске запреге превозиле су и војску, и рањенике, и муницију, и комо-ру. Моторна снага је у прошлим ратовима била од малог значаја за нас, исто онако као што је од малог значаја и употреба моторне снаге за обраду земље.

Прилике од минулог Светског рата су се много измениле. Моторизација је добила огроман значај за вођење рата, нарочито у индустријски развијеним земљама, где су саобраћајне комуникације добре. Несумњиво и код нас, као и у свим осталим земљама, у том погледу дошло је до промена и до померања, али имајући у виду све околности и степен развита наше народне привреде, ипак сточарство и данас има за нашу земаљску одбрану огроман значај, не само за исхрану стоке и за снабдевање извесних индустрија сировинама, него и за превоз трупа и ратног материјала као и за само вођење и извођење ратних операција.

СТОЧАРСТВО ГЛАВНА ПОЗИЦИЈА НАШЕГ ПЛАТНОГ БИЛАНСА

Иако се од почетка светске привредне кризе па све до данас код нас мало пише, па и на стручним и пословним конференцијама мало говори о билансу плаћања, то не значи да је ово питање изгубило од свога великог значаја и поред разних међудржавних мораторијума. Не само равнотежа буџета него и одржавање вредности националног новца и куповина робе и сировина, који су неопходни за домаћу индустрију и домаћу потрошњу, су увелико зависни од биланса плаћања.

Пошто је Југославија сиромашна са капиталом и пошто су последњих 10 година пошиљке исељеничке сведене на најмању меру, то је извоз једина позиција нашег биланса плаћања према иностранству не само робе него и дугова и специјалних државних поруџбина за потребе земаљске одбране.

За наш биланс плаћања немају подједнаку важност сви производи. После сточарских производа, пшенице и кукуруза највећи удео у нашем извозу имају рударски производи. Вредност извезених рударских производа износи просечно око 700.000.000 дин. годишње и то су скоро искључиво производи који припадају страном капиталу, који их у виду добити и на многе друге начине изнесе из земље. Тако, можда, само један мали део се уистини употреби за извршење наших обавеза према иностранству. Слично је и са извозом знатног дела дрвене грађе и шумских производа.

Остају једино пољопривредни производи, на првом месту сточни производи, као позиција нашег платног биланса према иностранству. Ови производи омогућују нам и активу у трговинском билансу.

Овај велики значај који наше сточарство има за активу нашег трговинског биланса и за наш платни биланс према иностранству није довољно истицан и наглашаван.

СТОЧАРСТВО И СНАБДЕВАЊЕ ИНДУСТРИЈЕ СИРОВИНАМА

Много се пише о изворима сировина и снабдевању индустрије истима, нарочито кад су аутархијска политика и ратни сукоби ставили многе препреке у снабдевању сировинама и нормалном раду индустрије. Треба нагласити да се и ту заповестило сточарство. Многи сматрају да наше сточарство има врло мали значај за нашу индустрију као извор сировина. Међутим, ствари тако не стоје. Неке индустријске гране: фабрике, меснатих производа, за израду сира, путера, у потпуности почивају на нашем сточарству. Исто тако индустрија коже се највећим делом снабдева домаћим сировинама. Велика је употреба вуне и перја у занатској кућној радиности па и у неким индустријским гранама. У садашњим приликама изузетно велику важност добија домаћа вуна, јер снабдевање индустрије прекоокеанском вуном и страним памуком наилази на огромне тошकोће.

Осим тога, има још читав низ индустрија, као и занатских радионица и трговачких радњи, које се у потпуности или делимично снабдевају домаћим сировинама односно намирницама животињског порекла.

СТОЧАРСТВО У НАШЕМ САОБРАЋАЈУ

Код нас је аутомобилски саобраћај, нарочито теретни, врло слабо развијен. Такође ни наша железничка мрежа није толико велика да би се њоме обавио главни део саобраћаја у земљи, као што је то случај у неким другим државама. У великом делу државе још увек главно превозно средство су сточне запреге и товарни коњ. На извођењу јавних радова углавном се за превоз и вучу употребљавају сточне запреге. То сведоче 825.000 сеоских колских запрега.

Сточарство је стожер наше пољопривреде

Између сточарства и осталих грана пољопривреде постоји усака повезаност и међусобна условљеност. Сточарство и остале гране пољопривреде су у нашој земљи органски повезани. Успех наше земљорадње у садашњим приликама је зависао од сточарства, а то нам потврђују и неколико примера које износимо.

ЧЕТВРТИНА ДРЖАВНЕ ТЕРИТОРИЈЕ МОЖЕ СЕ ИСКОРИШЋАВАТИ ЈЕДИНО ГАЈЕЊЕМ СТОКЕ

Према службеним подацима Министарства пољопривреде, 60% државне територије отпада на пољопривредну површину. То је 14.500.00 хектара. Ова површина расподељена је овако: оранице око 7.500.000 ха (или 50%), виногради 220.000 ха (или 1,5%), воћњаци 300.000 ха (или 2%), баште и вртови 1.850.000 ха (или 13%), пашњаци 4.400.000 ха (или 30%), и баре и трстици 120.000 ха (или 1%).

Из ових бројки видимо колико је огромна територија наше државе под ливадама и пашњацима. Преко 4.400.000

ха може се искористити искључиво за производњу сточне хране или сточну испашу. То су површине под пашњацима, којих има у свим крајевима државе као што нам показују следећи подаци:

		од пољ. површине	
		бановине	
Вардарска бановина	930.000	ха	47%
Врбаска	140.000	"	13%
Дравска	195.000	"	24%
Дринска	305.000	"	21%
Дунавска	230.000	"	8,5%
Зетска	870.000	"	59%
Моравска	400.000	"	28%
Приморска	770.000	"	63%
Савска	530.000	"	23%

Велика површина земљишта под ливадама великим делом се не би могла употребити за друге сврхе (оранице, воћњаци, винограде итд.), те производња сена остаје, уз попашу, једини начин за искоришћавање великог дела наших ливада, које су распоређене по свим крајевима земље као што то показују следећи подаци:

		од пољ. површине	
		бановине	
Вардарска бановина	105.000	ха	5,3%
Врбаска	170.000	"	16%
Дравска	250.000	"	30%
Дринска	240.000	"	17%
Дунавска	130.000	"	5%
Зетска	230.000	"	16%
Моравска	170.000	"	12%
Приморска	110.000	"	9%
Савска	430.000	"	18%

Поред природних ливада постоји и неколико хиљада хектара вештачких ливада у крајевима где је сточарство напредније.

Исто тако шумски пропланци и шумски терени на којима може да расте трава искоришћавају се за испашу стоке. На други начин они не би могли бити искоришћени.

За исхрану ситне стоке главна храна у зимским месецима у великом делу државе је лисник од разног шумског дрвећа. Исто тако преко лета ситна стока а негде и говеда хра-

не се брстом по шумама. На овај начин искоришћавају се шуме и шумски терени много рационалније него што би био то случај кад не би било стоке.

СТОЧАРСТВО ЈЕ ВЕЛИКИ ПОТРОШАЧ БИЉНИХ ПРОИЗВОДА

Пошто се стока на ливадама и пашњацима може напасти само у летњој сезони, то је за зимску исхрану потребно припремити храну; за свиње па и коње такође је потребно припремити и другу храну. Главни производи за зимску исхрану коња и рогате стоке јесу: разна сена, слама, кукурузовина, сточно крмно биље, индустријске биљке, кукуруз, кромпир, сточна репа, мекиње, отпаци итд. Међу њима на прво место долази сено, чија се годишња производња, по службеним подацима, цени на 30 до 35 милиона мет. центи, а уствари је она много већа. Затим је велика употреба кукурузовине и сламе, иако су то најлошије хране, нарочито у јужним крајевима.

Све већи значај за исхрану стоке добијају културне пићне биљке. Према подацима Министарства пољопривреде под сточно-крмним биљем било је 1938 год. засејано 356.000 ха или 4,7% од укупне површине ораница. По бановинама ова површина је била распоређена на следећи начин:

од површине оранице
бановине

Вардарска бановина	14.000 ха	1,5%
Врбаска "	20.500 "	2,8%
Дравска "	45.100 "	14,3%
Дринска "	17.500 "	2,3%
Дунавска "	102.000 "	4,7%
Зетска "	3.000 "	1%
Моравска "	17.700 "	2,4%
Приморска "	6.800 "	2,7%
Савска "	128.000 "	9,8%

Овде нису урачунате знатне површине које као међусев заузимају тиква и неки други производи који служе за исхрану.

У циљу производње сточне хране на великом простору у свим крајевима државе засејавају се као међусеви разне сточне биљке, које се употребљавају за сточну исхрану. Ми-

нистарство пољопривреде о истима не објављује податке, иако их делимично прикупља, те према томе не можемо ни изнети колико је просечна површина засејана међусевима, али она је свакако велика. То је још један од начина искоришћавања пољопривредног земљишта за потребе сточарства.

Ипак не располажемо подацима из којих би могли утврдити праве количине и врсте разног сточно-крмног биља. Стога нам подаци из доње таблице показују само један део производње:

Производња сточно-крмног биља

	1929 год.	1938 год.	1929—1938 год. просечно
Детелина (сено)	3,680.405	4,333.098	3,923.972
Луцерка (сено)	2,270.308	4,133.381	3,160.037
Сточна репа	3,164.457	5,208.699	4,301.021
Граорица за сено		1,167.575	
" " семе	302.849	75.226	191.255
Репа угарњача	282.758	258.555	227.805
Сено	34,185.545	31,807.065	31,646.474
Тикве и бундеве	7,172.801	12,065.582	9,939.116

Производња културних пићних биљака (луцерке, детелине, сточне репе итд.) је незнатна у поређењу са производњом сена и испашом на ливадама и пашњацима. На прву отпада преко девет десетина. У северним крајевима наше државе налази се деведесет по сто производње културног пићнег биља, што је у уској вези са стањем сточарства.

ВЕЛИКИ ЗНАЧАЈ СВИЊА, КУКУРУЗА И ЖИВИНЕ ЗА НАШУ ПРИВРЕДУ

Поред горе поменутих пољопривредних производа за исхрану стоке употребљавају се још скоро сви остали пољопривредни производи, преко четири стотине на броју.

Овас је уз сено главна храна коња.

Много се воћа, нарочито оног које пре времена опада, употребљава за храну свиња.

Нарочито значајно место у исхрани свиња припада кукурузу, а такође и за исхрану живине.

После пшенице кукуруз је најважнији производ наше ратарске производње. У извесним годинама, нарочито у периоду привредне кризе, вредност производње кукуруза достигла је ону пшенице. У годинама привредне кризе кукуруз је заузео прво место у извозу. После Сједињених Држава, Аргентине и Румуније, наша држава је највећи произвођач и извозник кукуруза. Кукуруз има многоструку употребу и његово гајење је распрострањено у свим крајевима наше државе. Нема ниједног среза у држави где се кукуруз не гаји. Засејана површина под кукурузом износила је за просек 1929—1938 год. 2,640.000 хектара, а варијала је између 2,320.000 и 2,840.000 ха и налази се у сталном порасту. То је више од трећине површине ораница у нашој земљи.

Производња кукуруза за просек 1929—1938 године изнела је 42,645.00 мет. центи. Највећа је била у 1937 години када је изнела 53,358.000, а најмања 1928 године када је изнела само 18,190.000 мет. центи. По бановинама производња кукуруза у 1930 и 1938 год. била је распоређена овако:

Бановина	1930 год.	1938 год.
Вардарска	1,549.048	1,448.556
Врбаска	2,484.741	3,500.765
Дравска	500.405	627.259
Дринска	5,775.717	5,372.279
Дунавска	12,519.976	22,278.277
Зетска	795.052	749.946
Моравска	3,728.537	3,430.382
Приморска	792.532	523.938
Савска	6,422.093	9,465.325

Као што видимо из горњих података главна подручја производње кукуруза у нашој земљи су Дунавска бановина на коју је 1930 године отпадало 36% целокупне производње кукуруза, а 1938 године 47%, затим Савска бановина са 18,5% и 20%, Дринска бановина са 16,6% и 11,2%, Моравска бановина са 10,7% и 7,2%.

Кукуруз има врло велику употребу у сељачком газдинству. Он је у јужним крајевима државе главна хлебна храна. Кукуруз се употребљава и за многе друге сврхе у домаћој потрошњи сеоског газдинства. Наши земљорадници продају велике количине кукуруза, који се једним делом потроши у

земљи за исхрану људства и стоке као и за индустријску прераду, а једним делом се извози у иностранство. Главна количина приноса употребљава се за исхрану људства и стоке. Нарочито је србијански сељак привржен кукурузу. Прво место у потрошњи кукуруза припада људској исхрани.

Одмах иза употребе као људске хране долази употреба кукуруза као сточне хране нарочито код свиња и живине.

Као сировина у индустријске сврхе кукуруз се код нас не употребљава тако много. Употребљавају га индустрија штирка, шпиритуса итд.

Важну улогу игра кукуруз у нашем извозу и извезена количина креће се од 1,670.00 мет. центи па до 7,250.000 мет. центи, а удео кукуруза у укупном ивозу креће се од 3,5 па до 10%.

Не само што је велика разлика у производњи кукуруза у разним годинама него је врло велика разлика у начину искоришћавања наше производње кукуруза. Варијације су често врло велике. То у првом реду зависи од производње пшенице и осталих жита, која се употребљавају за исхрану у земљи као и за снабдевање пасивних крајева. Висина цена и могућности извоза и пласмана на иностране пијаце такође утичу на употребу домаћег кукуруза. **Али један од најзначајнијих фактора од кога зависи употреба домаћег кукуруза јесте висина и кретање цена свиња.** Ако су цене свиња релативно повољније, онда и земљорадници и други товљачи свиња дају кукуруз свињама, место да га продају за исхрану у земљи или за извоз. Дебела свиња је код нас прерађевина у економском смислу, јер се производи из кукуруза и мршавих свиња. Према томе извоз свиња није само извоз пољопривредних производа (као и код живине), већ једна прерађевина која троши две врло важне пољопривредне сировине: кукуруз и мршаве свиње. Следствено смањење извоза дебелих свиња мора имати врло неповољно дејство како на цену кукуруза у земљи, тако и на гајење свиња од стране сељака.

Посматрано са економског становишта увек је пожељније да се извози готова роба или бар прерађевина место сировине. То исто важи и у случају свиња и кукуруза: боље извозити дебеле свиње које су прерађевина него кукуруз као примарни производ. Стогодишња пракса Србије је то несумњиво потврдила.

Из изложеног видимо од коликог је огромног значаја кретање цена и извоза домаћих дебелих свиња и колико оно дубоко засеца у целокупну нашу пољопривредну производњу чинећи је зависном. Кретање цена дебелих свиња на тај начин условљава развитак наше пољопривреде и доходак нашег сељака.

Кукуруз, свиње, живина и прерађевине од свиња и живине чине једну посебну групу с обзиром на повезаност и зависност, нарочито се то огледа на кретању цена и извоза истих.

Ни за једну земљу ове три гране не претстављају толики значај, можда с изузетком Данске, колики имају за нашу земљу, не само у погледу домаће потрошње него и у погледу извоза. Удео кукуруза, свиња, живине и прерађевина од њих у нашем извозу креће се од 15 па до 35% и у периоду светске привредне кризе па и последњих година је у сталном порасту. Њихов удео за просек 1926—1929 година износио је око 22% од укупног извоза, а за просек 1930—1933 г. 26%.

Правилно вођена трговинска и аграрна политика, која ће водити рачуна о повећању народног благостања и потребама земаљске одбране, морале би схватити сву важност коју има наше свињарство у привредном, у пољопривредном и социјалном погледу. И према томе изградити не само програм рада него у свакој прилици, било да се то ради о склапању трговинских уговора, било да се предузимају привредно-политичке мере, поклонити овом крупном питању ону пажњу коју оно заслужује и дати му место које му припада. Треба се користити великим искуством које је за читавих 100 година имао наш земљорадник и наш народ, па у садашњим приликама правилно оценити значај и улогу свињарства и осталих грана сточарства како би држава, народна привреда, земаљска одбрана, земљорадници извукли највеће користи из овог великог нашег богатства.

СТАЈСКО ЋУБРЕ ОДРЖАВА РОДНОСТ НАШИХ ЊИВА

Велики значај ђубрива за одржавање родности земље и повећање производње не треба нарочито наглашавати, јер је он познат. Бољом обрадом, бољим семеном, а нарочито употребом ђубрива успеле су западно-европске државе да

огромно повећају родност њива и своју пољопривредну производњу. Принос главних пољопривредних производа у овим државама је удвостручен или утростручен. То је постигнуто добрим делом употребом вештачког ђубрива.

Исто тако познато је да се плодна земља ако се не ђубри, исцрпљује и сирوماши у хранљивим састојцима који су неопходни усевама. У земљама које су из било којих разлога смањиле број стоке опала је пољопривредна производња и родност њива. Нарочито су страдала пшенична подручја у неким прекоокеанским државама. Тога има и код нас.

У нашој држави је употреба вештачког ђубрива за пољопривредне сврхе сасвим мала и то за неке специјалне пољопривредне културе. А при садашњим ценама пољопривредних производа у нашој земљи и стању производње вештачких ђубрива не могу се ни очекивати знатније промене на боље. Према томе сточно ђубре и даље остаје у нашој земљи као главни фактор у одржавању родности наших њива односно повећању пољопривредне производње. **Кад не би било сточарства, од кога добијамо ђубриво, не само што не би могли одржати пољопривредну производњу на оној висини на којој се она данас налази, него би то имало за последицу огромно смањење производње и упропашћење наших њива.**

СЕДАМ И ПО МИЛИОНА ХЕКТАРА НАШИХ ОРАНИЦА ОБРАДИ СЕ СТОЧНОМ РАДНОМ СНАГОМ

У данашњим приликама обрада наших њива је у пуној мери зависна од сточарства. Сточна радна снага служи за обраду земље и вучу код пољопривредних послова. Једино у равним пределима на северу једним малим делом замењена је сточна радна снага код обраде земље моторном. Према томе обрада седам и по милиона хектара наших ораница сваке године изврши се сточном радном снагом. Према подацима Министарства пољопривреде у нашој земљи има око милион воловских запрега. Међутим, стварни број је већи а кад се узме у обзир да се у неким крајевима употребљавају и краве као запрега за орање и вучу, онда је број сточних запрега на нашем селу знатно већи.

Уколико би се смањио број радне стоке, а он је у многим крајевима у опадању, утолико се може очекивати и опа-

дање наше пољопривредне производње. Стога се подизању и унапређењу сточарства и одржавању довољног броја радне стоке мора поклонити пуна пажња, јер свако назадовање сточарства је истовремено и назадовање целокупне наше пољопривреде, смањење дохотка и куповне снаге нашег земљорадника и привредно слабљење наше земље.

Наши земљорадници употребљавају сточне запреге и товарне коње не само да обаве све своје пољопривредне послове, него и многе послове на оправкама државних путева и на другим јавним радовима, на превозу дрвене грађе и другог материјала а такође и на обављању великог дела градског саобраћаја, пошто су друга саобраћајна средства недовољна. Има крајева где се скоро сав саобраћај обавља сточним колима и товарним коњима. Према подацима Министарства грађевина у нашој земљи има 825.000 сеоских коњских и воловских кола. Не треба нарочито истицати колики значај има овај возни парк за нашу земаљску одбрану.

Улога и значај сточарства у социјалном погледу

Наше сточарство поред привредног, пољопривредног, и одбранбеног има и врло велики социјални значај. Поједине друге гране пољопривреде интересују, мање или више, само поједине крајеве, сточарство, пак, интересира све крајеве — читаву земљу. И од извоза сточних производа из ма кога краја зависе сви други крајеви. Закон спојених судова има своју примену и у економији, код цена, које се за исте артикле изједначају у целој земљи. Стога кретање цена извезених дебелих свиња или ситне стоке утиче на кретање цена својстоци у свим крајевима земље а преко сточарства одражава се у великој мери на целокупној привреди.

А пошто наш сеоски посед није специјализиран за једну врсту производње и пошто је ретко сељачко газдинство без стоке, онда дејство кретања цена разне врсте стоке, ма у ком крају, тангира скоро целокупни наш пољопривредни живот у свим крајевима земље, негде више негде мање. У томе и јесте велики значај сточарства у социјалном погледу. Такву

важност нема ниједна друга грана наше привреде и нигде нису последице лоше или добре привредне политике од таквог дејства на живот нашег села као што су оне које тангирају наше сточарство.

Тај скоро свеопшти значај сточарства за наш сеоски живот показују нам и следеће чињенице.

Подаци Министарства пољопривреде показују нам да нема не само среза и општине у нашој земљи него и села где се не гаје по неколико врста стоке.

Из претходних излагања видели смо да је наша пољопривреда, па према томе и сва наша сеоска газдинства, у пуној зависности и међусобној повезаности са сточарством. То важи за све крајеве наше земље, само негде сточарство има већи а негде мањи значај, негде пак је важнија једна врста стоке а у другом крају пак друга врста стоке.

Говедарство је најважнија грана нашег сточарства и највише распрострањена. Према подацима Министарства пољопривреде било је 1938 г. у целој земљи 4,267.339 грла говеда. И то телади испод 1 године 593.379, јунади од 1—2 године 640.854; јуница и крава преко 2 год. 1,994.061, бикова преко 2 године 63.036 и волова 976.202. По бановинама тај број говеда је био распоређен овако:

Вардарска	520.385	или	12,2%
Врбаска	452.791	„	10,6%
Дравска	381.728	„	9,0%
Дринска	559.494	„	13,1%
Дунавска	468.149	„	11,0%
Зетска	451.284	„	10,6%
Моравска	355.658	„	8,3%
Приморска	196.112	„	4,6%
Савска	878.820	„	20,6%
	4,267.339	„	100%

По подацима за 1938 год. долазило је: на 100 ха пољопривредне површине 30 говеди, на 100 ха ораница 56, на 100 ха ливада и пашњака 68, и на 100 становника 27.

Коњарство је такође распрострањено по целој држави, у свим срезovima, само је у Приморској, Вардарској и делом Зетској бановини број коња мањи од броја магараца, који у топлим и беспутним крајевима замењују коње.

По подацима из 1938 год. било је 1,264.470 коња, који су распоређени по бановинама у процентима овако:

Вардарска 9,7%, Врбаска 8,9%, Дравска 4,2%, Дринска 9,0%, Дунавска 29,1%, Зетска 7,0%, Моратска 3,8%, Приморска 5,8%, Савска 22,5%. Релативно најмање коња имају Моравска, Приморска и Вардарска бановина.

У поређењу са другим државама нарочито је повољан наш однос код ситне стоке, а донекле и код свиња. Наша земља заузима међу европским државама пето место по броју коза, осмо место по броју оваца, десето место по броју свиња, али ако би упоређивали само **дебеле свиње, онда би вероватно наша држава заузела прво место међу европским земљама.**

Као што смо већ казали, **свињарство** заузима посебно значајно место у нашем сточарству, у нашој пољопривреди, у нашој привреди, у нашем извозу. Бројно стање свиња знатно је веће од оног које нам показује наша статистика, али је и број који показују службене статистике релативно велики. По подацима Министарства пољопривреде, било је 1938 године 3,450.884 свиња у нашој земљи и то: прасади испод 1 године 1,595.677; нерастова за приплод 54.694; крмача за приплод 832.140 и осталих свиња 968.373. По бановинама било је свиња:

Вардарска	178.166	или	5,2%
Врбаска	243.957	"	7,1%
Дравска	314.708	"	9,1%
Дринска	377.045	"	11,0%
Дунавска	1,154.425	"	33,5%
Зетска	86.180	"	2,5%
Моравска	332.156	"	9,7%
Приморска	91.849	"	2,7%
Савска	664.383	"	19,2%
	3,450.884	"	100%

Једна трећина од укупног броја свиња налази се у Дунавској бановини, једна петина у Савској и по једна десетина у Дринској и Моравској бановини, тј. у оним бановинама које су и главни реони производње кукуруза, који је главна храна за дебеле свиње. Из овог подручја углавном се и извозе свиње као и маст и друге прерађевине од свиња.

Код нас се свиње не гаје једино у оним местима где живи муслиманско становништво, иначе је код нашег сељака велика приврженост за свињарство, чак и најсиромашнији сељаци у пасивним крајевима гоје по једну или више свиња за кућну исхрану и продају на локалним пијацама.

Поред сељака гајењем а нарочито товљењем свиња баве се још и велепоседници и трговци.

Ситна стока (овце и козе) се у Дравској бановини и ранијим северним крајевима наше земље гаје у много мањој мери него у јужним претежно планинским пределима. Ситна стока има велики економски а и социални значај за планинске пределе у Зетској, Дринској, Врбаској и Вардарској бановини. То нам показује и статистика, иако она не обухвата свеукупан број наше ситне стоке.

По подацима Министарства пољопривреде било је у нашој земљи у 1938 год. 10,137.357 грла оваца и то:

Вардарска бановина	2,262.658	или	22,3%
Врбаска	686.991	"	6,8%
Дравска	34.342	"	0,3%
Дринска	1,026.331	"	10,1%
Дунавска	993.378	"	9,8%
Зетска	1,437.259	"	14,2%
Моравска	1,822.925	"	18,0%
Приморска	1,366.443	"	13,5%
Савска	502.311	"	5,0%
	10,137.357		100%

Коза је било 1938 год. 1,890.386 грла и по бановинама је тај број био распоређен овако: Вардарска бановина 34,3%, Врбаска 7,2%, Дравска 0,6%, Дринска 8,8%, Дунавска 2,3%, Зетска 21,9%, Моравска 11,3%, Приморска 10,6%, Савска 3,0%.

Најнепоузданији су подаци о броју **пернате живине** у нашој земљи, јер се у нашој земљи гаји много више живине, нарочито кокоши, него што то показује статистика. Живинарство је грана нашег сточарства која има највећи значај за подмирење и куповине свакодневних ситних потреба наших сељачких домаћинстава, а нарочито оних најсиромашнијих који не могу у свако доба доћи до новца, макар је у питању

и најмања сума. Стога су цене живине и јаја на домаћим пијацама, као и цене које се постижу код извоза, донекле барометар за куповну моћ малих сељачких поседа. Одјек кретања цена живине као и свиња има много дубљи социјални значај него што се то обично сматра.

НАША СТОКА ЈЕ НЕСАВРШЕНА МАШИНА

И поред тога што наше сточарство има највећи значај за нашу привреду, пољопривреду и живот села, и то можда више него у осталим државама, ипак његовим стањем не можемо бити задовољни. **Пре свега наше сточарство је потребно подићи и квантитативно, тј. бројчано, али још много је важније његово квалитативно подизање.** Наше сточарство је највећим делом екстензивно, оно не искоришћава сточну храну и остале производе које упоребљавамо за исхрану стоке у оној мери као што је то случај у већини осталих земаља. Од исте количине сировина не добијамо ону продукцију која се добија у већини других земаља. Осим тога наше сточарство онакво какво је данас не задовољава у огромној већини својим квалитетом захтеве оних потрошача у земљи и иностранству који су навикли да троше артикле бољег квалитета.

Према томе, нашу сточарску несавршену машину треба усавршити да рационалније и боље искоришћава утрошене намирнице и сировине и да даје производе бољег квалитета и у крајњем случају осигура већи рентабилитет наше пољопривреде и бољу награду за мукотрпан и тежак рад земљорадника.

Не може се негирати значај досадањег рада на унапређењу нашега сточарства, али је чињеница да нашем сточарству није посвећена она пажња коју оно заслужује по својој важности за народну привреду, за земаљску одбрану, за одржање и унапређење пољопривреде и за подизање благостања сељака и целе наше земље. И оно што је досада пропуштено треба да се поправи и убудуће поведе планска политика на унапређењу сточарства не само у погледу селекције стоке, избора раса, побољшања исхране, него исто тако и у погледу бољег уновчења наше стоке и постизања бољих цена, као и проналажења нових иностраних пијаца за извоз наше стоке и прерађевина.

ПОТРЕБНА ЈЕ ПЛАНСКА ОРГАНИЗАЦИЈА СТОЧАРСТВА НА ЗАДРУЖНОЈ ОСНОВИ

Наше сточарство, које испуњава тако велике и многобројне задатке, не само привредне, пољопривредне него и одбранбене и социјалне, има такође своје потребе и своје проблеме, које треба решавати. Не могу се само од сточарства тражити користи, него се морају испунити и многи његови захтеви. Да би наше сточарство могло одговорити оним задацима који се данас од њега траже, и још више, да би могли унапредити сточарство и да би добили стандардизовану и квалитативну робу за иностранство, а рентабилне цене за произвођаче, морали би отклонити многе недостатке нашег сточарства и наше привредне политике и посветити пуну пажњу: **селекцији и расама стоке, сузбијању сточних болести и организацији ветеринарске службе, побољшању сточне исхране, стручном образовању и просвећивању земљорадника-сточара за напредно и рентабилно сточарење, привредно-финансиским мерама државе и самоуправа са циљем да се нађу пијаце, да се појевтини и осигура транспорт стоке и изврши сношљивије опорезивање сточара.** А само планска организована акција државе и самоуправа у сарадњи са задружним организацијама може не само да исправи многе грешке и пропусти учинење до данас него и да унапреди наше сточарство да од њега извучемо што више користи за нашег пољопривредника, за нашу народну привреду, за нашу земаљску одбрану.

Крајње је време да се престане са политиком која је омогућавала да се у ресору Министарства трговине и индустрије стварају огромна средства од извоза стоке, а да се само један безначајан део употреби за унапређење сточарства. Крајње је време да се произвођачу осигура праведна цена за његов рад, а не да главну зараду постигне онај који је најмање заслужио. Ту праву цену произвођачу може гарантовати само задругарство.

ЗАКЉУЧАК

Сточарство је: најјача пољопривредна грана и најважнија грана у извозу.

Сваки земљорадник мора бити и сточар, јер без

стоке не може постојати ни сеоски посед ни пољопривредна производња у нашој земљи.

Од сточарства зависе: народни доходак, народна одбрана, обрада и одржавање родности наших њива, искоришћавање пашњака и ливада, наш платни и трговински биланс, рационално искоришћавање кукуруза и других сировина, снабдевање низа индустријских грана, подизање здравог подмлатка.

Сточарство је једина привредна грана којом се баве земљорадници у свима крајевима наше државе, па и у последњем засеоку, те кретање извоза и цена стоке директно тангира интересе свега нашег сељачког живља.

У данашњим измењеним приликама, да би од сточарства могли добити користи које изискују земаљска одбрана, народна привреда и пољопривреда и да би земљорадницима осигурали праву цену, треба прићи организованој производњи. Једино кроз задругарство могуће је приступити организованој сточарској производњи. Једино кроз задругарство могуће је земљораднику гарантовати праву цену за његову стоку, а без тога не може се очекивати никакав успех у решавању других питања и унапређивању сточарства. Искуство са многим примерима у иностранству, а нарочито искуство са радом Призада и Уреда за контролу извоза стоке казује нам да коришћење правих цена и свих других погодности земљорадник једино може да постигне преко својих организација, преко својих задруга удружених у савезе и главне задруге. А то могу постићи само они земљорадници који хоће да се удруже у задруге и да следеју правилима селекције, производње и организације коју је и до данас успешно проводило задругарство преко својих савеза и сточарских задруга. Без задружне организације није било ефикасно коришћење цена, а средства добијена од извоза пољопривредних производа коришћена су у друге сврхе или су користила посредницима.

II Наш извоз стоке и сточних прерађевина

КОЊУНКТУРА И ИЗВОЗ СТОКЕ

Привредни развитак Југославије имао је отприлике пет главних периода, и то: први период од Уједињења па до 1925 године, у коме се вредност новца стално мења а привреда се обнавља од последица рата. Извоз пољопривредних производа и стоке с обзиром на потребе домаћег тржишта је тек од 1922 године почео да се повољније развија.

Други период од 1926 до 1930 године карактерише се порастом извоза, јачањем домаће индустрије, али опадањем цена пољопривредних производа услед аграрне кризе.

Трећи период од 1931 до 1935 године је време дејства светске привредне кризе и депресије, у коме је криза захватила све гране привредне делатности, спољна трговина се смањује а цене аграрних производа се огромно срозавају, национални доходак се скоро преполовио, маказе цена се отварају и највећи део терета кризе преваљује се на село. Криза, прво, захвата у јачој мери пшеницу, кукуруз и остале биљне производе, а потом у пуном замаху 1932 године погађа наше сточарство. То нам сведочи индекс цена Народне банке, који је (узевши 1926 годину за базу) пао у 1932 год. код сточних производа на 56,6; биљних на 67,5; минералних на 77,2; индустријских на 66,2. Идуће године индекс сточних производа остаје на тој ниској граници, али се и индекс биљних производа срозава до исте мере.

Четврти период од 1935 до половине 1939 године када се наша привреда па и спољна трговина опорављају од по-

следица привредне кризе, али спољна трговина још више потпада под режиме клиринга, контингената, компензација и других трговинско-политичких мера.

Време од пре три месеца, када се у Европи води рат између највећих држава, је један нов период у привредном развоју наше земље као и свих неутралних држава. Неутралне државе могу да продају и по релативно повољним ценама да уновче своје аграрне производе па и стоку, а то намеће нове задатке нашој привредној и трговинској политици. Сад је моменат да, користећи се неуспесима досадање интервенције на тржишту од стране државних или привилегисаних установа, нађе један нови и бољи пут за гарантовање пуне цене произвођачу за оне производе, које он износи на пијацу и да му се осигурају нове пијаце на којима ће он продати своје производе.

Код студирања проблема извоза стоке и сточних прерађевина није довољно само имати у виду количину и вредност која се извози, него је такође потребно узети у обзир и дејство цена извезених производа сточарства на кретање цена стоке и сточних прерађевина у земљи и на домаћим пијацама. Цене се равнају према извозној и према томе оне одлучују о цени целокупне количине стоке и сточних производа који се продају и у земљи, па макар извезена количина престављала само један незнатан део у поређењу са оком количином која је продата у земљи. Према томе проблем извозних цена је заправо проблем цена и уновчења свих производа нашег сточарства, а не остаје без дејства и на остале гране наше пољопривреде. Стога извоз има далеко већи економски и социјални значај него што би то могло да се закључи према извезеној количини и постигнутој вредности.

Казали смо да је сточарство најважнија позиција нашег извоза, па је као такво остало и у годинама највеће кризе нашег извоза стоке, као што је на пример било време од 1931 па до 1934 године. А то нам показују следећи подаци Одељења царина Министарства финансија о вредности нашег извоза сточарства од 1922 до 1938 године и то посебно живих животиња и осталих производа сточарства:

Вредност нашег извоза сточарства у милионима динара и удео у укупном нашем извозу износио је:

Година	Живе животиње	%	Остали производи сточарства	%	Укупно	%
1922	752	20,4	840	22,7	1.592	43,1
1923	1.666	20,7	1.545	19,2	3.212	39,9
1924	1.398	14,6	1.701	17,8	3.099	32,5
1925	787	8,8	1.277	14,3	2.064	23,2
1926	922	11,8	1.221	15,6	2.143	27,4
1927	1.138	17,8	1.069	16,7	2.207	34,5
1928	884	13,7	972	15,0	1.854	28,8
1929	885	11,3	1.002	12,7	1.888	24,0
1930	900	13,4	943	13,8	1.843	27,2
1931	740	15,4	764	15,9	1.504	31,3
1932	466	15,3	437	14,4	903	29,7
1933	473	14,0	451	13,3	924	27,3
1934	448	11,6	412	10,6	860	22,2
1935	511	12,5	607	15,1	1.118	27,6
1936	658	15,1	793	18,2	1.451	33,3
1937	762	12,2	773	12,8	1.535	25,0
1938	595	11,7	725	14,4	1.320	26,1

Потребна је једна напомена у вези са горе изнетим подацима као и свим другим подацима који се односе на период до 1926 године. Као што показују службена саопштења такође су врло непоуздани и подаци о нашој спољној трговини за поменути период. Постојећа статистика Министарства финансија — Дирекција царина — о извозу сточних производа у овом периоду је непотпуна и непоуздана. Стога не можемо са поузданошћу да анализирамо стање нашег извоза и кретање цена стоке и осталих производа за тај период. Једино можемо, служећи се индексом цена „Привредног прегледа“ и познавањем ситуације, констатовати да се већ од 1923 године осећа дејство пољопривредне кризе и на неке гране нашег сточарства. У том времену су, на пример, цене живине (од 1923—1925 године) пале скоро за једну трећину.

Као што смо рекли, у 1932 години дошло је до огромног пада цена и извоза наше стоке и сточних прерађевина. И у тако неповољној ситуацији држава је донела одлуку да интервенише, исто тако као што је годину дана раније интервенисала на тржишту пшенице увођењем житног режима. Почетком 1932 године основан је Уред за контролу извоза стоке, који је имао за задатак да, према распореду о коме ће бити речи касније, додељује контингенте за извоз стоке.

Стога се наш извоз свиња и говеда треба посматрати у периоду од оснивања Уреда посебно.

НАШ ИЗВОЗ ЖИВЕ СТОКЕ ДО ОСНИВАЊА УРЕДА

У нашем извозу учествује око 200 производа животињског порекла, али већи значај има свега око 30 производа.

Нешто мање од половине вредности извоза сточарства из наше земље отпада на живу стоку (говеда, свиње, коње, овце и козе), а остало отпада на сточне прерађевине и производе, међу којима су у извозу најважнији: свеже месо, коже, јаја, перје, маст, сир, сувомеснати производи (сланина, суво месо, шунка). Све остале прерађевине и производи сточног порекла (црева, вуна, масти итд.) претстављају укупно у најбољим годинама до 10,000.000 динара вредности у извозу. Свиње, говеда, живина, јаја, месо улазе у најважније извозне артикле из наше земље.

Индекс цена и извоза стоке
(база 1926=100)

ГОДИНА	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Говеда:						
а) индекс цена	96,85	94,31	99,77	99,93	81,62	62,75
б) индекс извоза у ком.	107,09	80,85	79,43	93,61	77,3	33,47
Свиње:						
а) индекс цена	113,4	114,5	118,1	98,2	72,4	65,5
б) индекс извоза у ком.	141,3	73,8	75,5	82,5	91,4	92
Обце:						
а) индекс цена	80,24	77,72	85,14	99,11	77,41	50,76
б) индекс извоза у ком.	157	173	148	117	102,6	81,8
Живина:						
а) индекс цена	120,4	121,5	151,9	152	117,03	111,11
б) индекс извоза у кгр.	170,6	174,26	207,35	610,3	588,23	525,73
Јаја:						
а) индекс цена	108,2	109	112	89,4	77,2	56,84
б) индекс извоза у кгр.	84,76	78,89	71,59	97,88	84,62	53,04

Необично су велике разлике вредности извезене живе стоке за последњих петнаест година а исто тако је знатно померање код удела живе стоке у укупном извозу из наше земље и он се креће од 9—21%. Највећу вредност претстављао је извоз наше стоке у 1923 год., кад је изнео 1.666,000.000 динара, а најмању 1934 год. кад је изнео свега 448,000.000 динара.

Наш извоз живе стоке је до 1930 год. закључно имао релативно миран ток и кретао се од 790,000.000 динара до 1.400,000.000 динара. Релативно су се добро држале и цене, и поред тенденције њиховог опадања. Тек у 1932 год. долази до наглог смањења живе стоке и по количини и по вредности, а наступио је и катастрофалан пад цена стоке, као што показују подаци из таблице на претходној страни (32-ој).

Година 1932 претставља прекретницу у нашем сточарству и у извозу стоке. Прво, извоз стоке и цене стоке бележе огроман пад и наше сточарство запада у кризу, из које, и поред извесних побољшања, ни до данас није изашло. А криза сточарства неминовно значи и кризу целокупне наше пољопривреде и читав низ других неповољних појава у нашем привредном и државном животу. Друго, у 1932 год. долази до оснивања Уреда за контролу извоза стоке и државне интервенције, која се углавном ограничава на додељивање контингената и премија за две најважније врсте стоке (свиња и говеда), али је то имало пуног утицаја на кретање извоза и цена и осталих врста стоке, као и прерађевина и производа сточарства.

И поред извесног повећања вредности извоза наше стоке у 1936 и 1937 год. наш извоз живе стоке није пребродио кризу, што је једним делом последица измењених прилика на главним иностраних пијацама где ми извозимо живу стоку (Беч, Праг, Италија, Немачка, Грчка), а већим делом последица је наше трговинске политике и извозног режима живе стоке, јер није вођено у довољној мери рачуна о интересима сточара-произвођача, а такође није се настојало пронаћи нове пијаце и на постојећим осигурати бољи пласман и веће цене за нашу стоку. И с обзиром на измењену ситуацију последњих месеци дошла је неминовно и потреба реформе целокупног нашег система државне интервенције код извоза пољопривредних производа и одређивања цена исти-

ма. Питање Призада и Уреда за контролу извоза стоке односно Завода за унапређење спољне трговине дошло је на дневни ред.

ТРЖИШТА ЗА НАШЕ СТОЧАРСКЕ ПРОИЗВОДЕ ДО 1932 ГОД.

Број земаља у које смо извозили кретао се у периоду 1926—1932 год. од 60 до 80. Иако се наш извоз креће на све континенте, ипак најважнији купци наше робе су били: Аустрија, Италија, Чехословачка, Немачка, Грчка, Енглеска, Мађарска и Француска. Изузев бухача, ми у ваневропске земље готово нисмо ни извозили пољопривредне производе. Свега пет земаља апсорбовале су 9/10 нашег извоза пољопривредних производа, и то: Италија, Аустрија, Чехословачка, Немачка и Грчка. Остало је отпало на: Швајцарску, Енглеску, Пољску, Мађарску и Француску, док су све остале земље скоро без значаја за наш извоз аграрних производа у овом периоду.

Аустрија је била најважније тржиште наших пољопривредних производа. На њу је 1932 (најгоре године у нашем извозу пољопривредних производа) отпала 1/3 целокупног нашег извоза пољопривредних производа (620,000.000 динара). Сточарски производи долазе на прво место. На њих је 1931 год. отпало 400,000.000 динара (43% од целокупног нашег извоза у Аустрију). То је главно тржиште за наше дебеле свиње, чији је извоз 1931 год. износио око 194,000.000 а 1932 год. 185,000.000 динара. Од сточарских производа на аустријску пијаци извезли смо још: јаја, свеже месо и говеда.

Италија је заузимала друго место у нашем извозу пољопривредних производа. Она је апсорбовала у 1931 и 1932 год. око 15% нашег извоза пољопривредних производа. Стоке (говеда, живине и јаја) извезли смо у Италију 1932 год. 246,000.000 динара, а пољопривредних биљних производа свега за 57,000.000 динара.

За **Чехословачку** смо извозили скоро искључиво пољопривредне производе. Главни наши извозни артикли су: дуван у листу, свиње и суве шљиве. Укупно је извезено 1932 год. за 383,000.000 динара.

У **Грчку** и **Малту** извозили смо ситну стоку, сир и нешто говеда.

Немачка је била углавном тржиште за пољопривредне биљне а у много мањој мери за сточне производе (46,000.000 дин. у 1932 год.), и то јаја и месо од живине.

Енглеска је куповала заклане ћуране, **Француска** овче месо, **Швајцарска** јаја и живину.

На наш извоз стоке и сточних прерађевина, поред пољопривредне и привредне кризе, неповољно је деловала и аутархијска аграрна политика држава које су, у овом периоду, куповале од нас ове производе. Најдалекосежније мере у повећању своје пољопривредне производње предузеле су бив. Аустрија и Чехословачка.

ИЗВОЗ СВИЊА ДО 1932 ГОД.

Свиње и говеда заузимају посебно место у нашем извозу, нарочито у времену од оснивања и почетка рада Уреда за контролу извоза стоке, те ћемо код њих приказати стање и кретање извоза у времену до 1932 год. у овом одељку, док ће се извозу свиња и говеда после 1932 год., а нарочито с обзиром на рад задругарства и Уреда за контролу извоза стоке, посветити неколико посебних поглавља, јер ће се само тако моћи правилно оценити досадање стање и предложити мере за повећање извоза и цена стоке и гарантовање истих земљорадницима.

Од живе стоке на првом месту у нашем извозу по вредности стоје свиње, на другом говеда, на трећем коњи и на четвртом ситна стока.

Свиње показују велика варирања у погледу броја извезених комада (од 200.000 до 420.000). Максимум је достигнут 1927 г. а минимум 1932 год., а до 1931 је стални пораст. У 1932 год. број је остао непромењен према претходној години. То је изузетак, јер код свих осталих извозних производа је опадање, нарочито код сточарских. Код свиња смањење извоза долази тек 1933 год. Такође највећу вредност је претстављао извоз свиња 1927 год. када је достигао суму од преко пола милијарде динара и после 1929 год. стално се смањује због пада цена. Према подацима Народне банке цена по кгр. свиња пала је са 13,7 дин. у 1929 год. на 7,6 дин. у 1932 год., а цена по извезеном комаду са 1525 дин. на 964 динара. Узевши за базу 1926 год. индекс цена свиња износио је 1929 год. 118, 1931 г. 72,4 и 1932 год. 65,5, т. ј. цене су се

од 1929 г. скоро преполовиле. А ради упоређења доносимо доње податке о ценама свиња у земљи и двема главним пијацама (Бечу и Прагу).

Г о д и н а	Југославија (дин. за кгр. жибе мере)	Чехосло- вачка (круна)	Аустрија (шиллинг)
1929 год. јануара	12,5—14	11,5—12,5	2,25—2,30
„ „ априла	15—16	12—15,5	2,40—2,50
„ „ јула	13,5—14,5	12—12,8	2,45—2,5
„ „ октобра	12—13	9,8—10,5	1,95—2
1930 год. јануара	12—14	9,7—10,6	2—2,05
„ „ априла	14—15,5	11—11,75	2,20—2,25
„ „ јула	9—9,5	9,25—10,3	1,6—1,65
„ „ октобра	10—10,5	8,5—8,9	1,56—1,60
1931 год. јануара	9—10	8,4—8,9	1,58—1,62
„ „ априла	8,5—9,5	8,8—9,4	1,52—1,57
„ „ јула	9—10	8—8,5	1,53—1,63
„ „ октобра	10—10,5	8,4—9	1,65—1,70
1932 год. јануара	6—6,5	5,2—6,4	1,45—1,50
„ „ априла	6—7	8,5—9,25	1,28—1,32
„ „ јула	8—9	9—9,75	1,5—1,55
„ „ октобра	9—9,5	11—12,5	1,54—1,64
1933 год. јануара	8,5—10	9,5—11	1,42—1,50

Свиње су један од најважнијих артикала у нашем извозу и њихов удео у укупном извозу креће се од 4—9%. Максимум је био у 1932 г., због тога што је извоз свиња у периоду кризе релативно најмање смањен, нарочито по количини.

Шумадија је још у прошлом веку била позната као велика извозница свиња. Свиње су најстарија и за дуго време биле и најважнија извозна грана у Србији. Бечко тржиште већ сто година је упознато са србијанским масним свињама. Разлог за такву распрострањеност свиња у Шумадији прво су биле огромне храстове шуме, те је употребљаван жир, а касније је овога заменио кукуруз. Доцније гојење свиња за извоз раширило се и по Војводини.

Свиње су нека врста фабрике за прераду кукуруза и сматрало се да је рентабилније продати свињу товљену на кукурузу, него сам кукуруз. Та веза између свиња и производње кукуруза је врло јака. То су и данас два најважнија артикла, поред пшенице, које ми извозимо, а и у погледу производње такође се налазимо међу првима.

Ми смо извозили свиње у овом периоду у бив. Аустрију, бив. Чехословачку, Италију, Грчку.

На првом месту је била **Аустрија**, на коју је отпадало од укупног нашег извоза свиња (по броју): 1926 год. 76%, 1927 год. 62%, 1928 год. 60%, 1929 год. 67%, 1930 год. 76,5%, 1931 год. 66,5%, 1932 год. 66,5%, тј. око две трећине нашег извоза свиња ишло је у Аустрију. На другом месту је Чехословачка чији удео варира између 10 и 28%, на трећем месту је Италија са уделом од 0,3 до 7% и на четвртом Грчка са 0,1 до 4,5%. А по количини наш извоз у овим земљама био је следећи (у комадима):

Год.	Укупан наш извоз	Аустрија	Чехословачка			Грчка	Италија
			масне	мес- нате	Укупно		
1926	297.870	226.924	28.871	28.022	56.893	1.579	—
1927	421.147	253.933	57.088	—	—	1.576	1.311
1928	220.619	132.040	50.617	12.158	62.775	2.075	8.112
1929	224.900	151.816	32.700	3.799	36.500	10.152	15.762
1930	248.390	190.942	21.752	3.795	25.552	3.653	5.944
1931	273.450	181.368	68.496	—	68.496	1.533	5.774
1932	273.739	190.639	55.413	—	55.413	1.639	20.360

Главна пијаца за извоз наших свиња била је Аустрија, али су се на томе тржишту одиграле у овом периоду (тј. до 1932 г.) велике промене, као што нам показују подаци из доње таблице о увозу свиња у Аустрију:

Година	Укупан увоз (хиљ. комада)	У процентима од укупног увоза			
		Пољска	Југославија	Румунија	Мађарска
1926	902.663	45,2	25,1	13,0	12,6
1927	834.312	43,0	30,5	17,6	7,7
1928	922.798	66,5	14,4	12,5	5,3
1929	771.759	54,0	19,7	6,7	19,5
1930	737.450	45,8	26,0	5,6	19,5
1931	737.866	45,2	24,9	14,7	13,1
1932	557.933	28,4	33,6	18,3	18,4

Југославија, Мађарска и Румунија извозе углавном дебеле свиње од 150 и више килограма и само 10—15% њиховог извоза су меснате свиње. У масним свињама Југославија заузима прво место, а у годинама кризе задржала је и свој удео од 25—33% укупног аустријског увоза свиња.

Увоз свиња после 1928 год. у Б. Аустрију је у сталном опадању, нарочито у 1932 год. и 1933 год. и за то време увоз се скоро преполовио. Највеће је смањење увоза меснатих свиња, углавном пољског и то за преко 70%. Увоз, пак, масних свиња се само незнатно смањио, што је био и главни разлог да се наш извоз свиња у првим годинама кризе релативно добро држао. Б. Аустрија је у децембру 1931 год. приступила контингентирању увоза свиња и нашој земљи додељен је контингент од 140.000 масних и 21.000 меснатих свиња, 10.000 ком. говеда и 300 вагона меса. Издавање дозвола за увоз дато је као монопол аустријским комисионарима. ОDMAH после тога уследило је оснивање нашег Уреда за контролу извоза стоке, према Закону од 14 децембра 1931 г. Према допунском споразуму од августа 1933 год. контингент свиња (масних) за Југославију смањен је на 126.330.

Наш извоз свиња у Б. Чехословачку, као и укупан увоз свиња, према чехословачкој статистици износио је:

Наш извоз свиња у Чехословачку (у комадима) према чехословачкој статистици

Година	Масних свиња	У % од чехосл. увоза	Меснатих	Укупан чехословачки увоз	
				масних	меснатих
1926	28.871	28	38.022	109.878	325.392
1927	57.088	36	—	157.045	—
1928	50.617	37,6	12.158	134.400	719.240
1929	32.700	21	3.799	151.648	645.750
1930	21.752	16	3.799	136.976	400.885
1931	68.496	39	—	176.609	9.219

Као што видимо нарочито је у опадању чехословачки увоз меснатих свиња, углавном услед повећане домаће производње. Као и Аустрија, и Чехословачка је настојала да увоз смањи и повећа домаћу производњу, па је ставила веће царинске ставове на меснате свиње, које су рентабилније за њи-

хову пољопривреду него масне, пошто немају кукуруза, који је главна храна за масне свиње. Али је дошло до извесног повећања увоза масних свиња и то из наше земље, Мађарске и Румуније, које сразмерно подједнако суделују.

НАШ ИЗВОЗ ГОВЕДА ДО 1932 Г.

Наш извоз говеда показује друкчији развој од оног свиња. Година 1927 је рекордна по броју извезених говеда (151.000), док је минимум био у 1932 г., када се извоз огромно срзео и износио свега 47.000 комада. Од 1930 па до 1932 год. смањио се наш извоз говеда по количини за читавих 74% (са 42.300 тона на 10.990 тона). Оштра криза извоза говеда наступила је у 1931 г. и добила необично оштру форму у 1932 год. Ниједан производ није претрпео тако катастрофалан пад извоза у тако кратком времену као што је случај са говедима, где се само за једну годину извоз (по количини) смањио за читавих 65%!

Вредност извоза говеда кретала се између 63.000.000 и 368.000.000 динара. Од рекордне 1927 год. смањила се вредност за 7,5% у 1928 год., за 10,5% у 1929 г. а у 1930 год. се нешто поправила према претходним годинама. У 1931 год. наступају веће промене, јер се према 1930 год. вредност извоза смањује за 32%, а у 1932 год. чак за 81%, те је пад извоза по вредности већи него по количини, услед великог пада цена говеда.

Просечна вредност извезеног комада говеда пала је са максимума од 2.640 динара на 1.352 динара, а цена по извезеном кгр. са 7,5 динара у 1929 год. на 5,3 динара у 1932 г. Много, пак, сигурнији су подаци Народне банке о ценама говеда (а односе се на волове прима и секунда). По овим подацима од 1926—1930 г. цене су биле прилично стабилне и кретале су се између 7,9 и 8,3 дин., а после тога наступа велики пад: 1931 г. цене за прима волове износе 6,75 дин., 1932 год. 5,19, а 1933 год. 3,8 дин. Цене осталих врста говеда су, изузев телади, биле још много ниже. Из овог видимо колико је био катастрофалан пад цена говеда, најважније гране нашег сточарства и једне од најважнијих грана националне привреде.

Поводом оваквог стања на тржишту говеда један наш

познати часопис писао је следеће: „Наметало се питање, да ли при овако ниским ценама извоз не претставља само једно курталисавање произвођача од стоке, зреле за уновчење. Забележене су и цене испод 2,50 динара по кгр. живе мере. При таквим ценама не може се уопште говорити о рентабилности ове гране нити о корисности извоза. Тако ниске цене су и јако средство за убијање извоза па вероватно и смањење производње, а уз то ни трговинско-политички шанси нису повољни за извоз.”

Ми смо извозили говеда у том периоду у Италију, Аустрију, Грчку и Малту (и до 1929 г. у Чехословачку).

Најважније је **италијанско тржиште**, где је на нас отпадало 35—50% целокупног талијанског увоза говеда, као што нам казује доња таблица:

Наш извоз говеда (у комадима) и наш процентуални удео у увозу дотичне земље:

Год.	Италија		Аустрија		Чехословачка		Грчка и Малта	
	комада	у %	комада	у %	комада	у %	комада	у %
1926	43,497	70,1	33,734	14,2	3,905	6,1	28,250	32,8
1927	30,869	35,5	58,347	36,4	4,111	17,2	47,485	45,0
1928	38,671	20,2	20,143	53,3	1,531	9,0	15,584	31,0
1929	60,191	25,4	14,825	13,1	—	—	19,228	30,0
1930	10,641	42,4	12,303	12,7	—	—	5,025	10,0
1931	83,588	49,0	10,448	15,0	—	—	7,062	10,0
1932	30,477	36,0	7,352	29,5	—	—	7,919	19,9

Главни конкуренти на талијанском тржишту су Мађарска и од 1930 г. Румунија, док је у периоду до 1929 г. била Француска, која је 1927 г. подмирила 41% талијанског увоза говеда, 1928 г. 73%, 1929 год. 56%, 1930 г. 9%, а после тога услед ниских цена престао је сасвим извоз говеда из Француске за Италију. Све до 1930 г. Италија није правила сметње увозу говеда, па су царински ставови били подношљиви. Али тада настаје преокрет. Раније започету „житну битку” замењује „сточна битка”, која има за циљ да повећа домаћу производњу. Други фактор који утиче на велико срозавање увоза говеда у Италију јесте привредна криза и опала куповна снага. И трећи, који је специјално погодио нас, јесу повластице дате Мађарској у виду тајног преференцијала. То

се види по томе што је удео Мађарске у талијанском увозу говеда износио од 1926—1929 год. 2 до 15%, у 1930—1931 г. 26—30% а 1932—1933 год. пење се на 46%.

Талијански увоз говеда се од 1926—1930 год. учетворостручио попевши се на 265.000 комада. Али после тога настаје нагли пад, који у процентима износи у 1931 год. 34%, у 1932 69,5%. Такође је и огромно срозавање цена говеда на талијанском тржишту (са 5,8 лира по кгр. у 1925 год. на 3,55 л. у почетку 1932 год. и на 2,1 л. на крају 1932 г.). Сличан пад цена је и на аустријском тржишту (на један шилинг у 1932 г.), а такође и на грчком.

На другом месту у нашем извозу говеда је стајала б. **Аустрија**, где наш извоз од 1927 год. показује стално опадање. Према 1928 год., кад смо извезли 20.143 комада, опео је извоз у 1929 г. за 16%, 1930 г. за 39%, 1931 год. за 47% и 1932 год. 63,6%.

Али и поред овако великог срозавања нашег извоза по количини, наш удео у аустријском увозу говеда је порастао са 13—15% у 1929—1931 год. на 29% у 1932 год. Нама је уговором 1932 год. додељен контингент од 8.840 комада, који због ниских цена није у потпуности искоришћен.

Овакав развој је последица знатног смањења увоза говеда у Аустрију у току привредне кризе. Аустријски увоз говеда износио је од 1926—1928 год. 155.000 до 160.000 комада, у 1929 год. пада на 113.000, у 1930 год. на 106.000, у 1931 год. на 69.000, у 1932 год. на 25.000 и 1933 год. на 27.700 комада. Према 1928 год. пад аустријског увоза говеда је износио: у 1929 год. 26%, у 1930 год. 32%, у 1931 год. 55%, у 1932 год. 84%.

Значи, Аустрија је у току 1932—1933 год. увезла тек шестину од онога што је увозила 1926—1928 год. Овако катастрофалан пад увоза говеда у Аустрију, а то је случај и са низом других производа, има више разлога. Целокупна спољна трговина б. Аустрије је у току привредне депресије јаче погођена него иједне друге државе у свету. Она је имала стално велику пасиву трговинског биланса и у циљу изравнавања те пасиве је прва почетком 1932 год. увела робни клиринг са неким земљама, не слутећи да ће у најкраће време клиринг постати један од најглавнијих инструмената трговинске политике. Ипак Аустрија није поправила трговин-

ски биланс. Њена спољна трговина је опадала. Незапосленост је узела необично велике размере. Тиме је срозана куповна моћ великог дела становништва. Те је то најважнији разлог за тако огромно смањење њеног увоза квалитативних намирница, међу које долазе и говеда. Други важан разлог, који је утолико неповољнији, јер треба да претставља трајну појаву јесте велики и успешан пораст домаће производње стоке у Аустрији. Такође је и аустријска трговинска политика од увођења тајног аустријско-мађарско-талијанског царинског савеза давала предност Мађарској.

При оваквој ситуацији, јасно је да се није могао очекивати ни у будућности повољан развој нашега извоза говеда на бечко тржиште, где се извозила квалитетна роба, углавном сименталског порекла из Дунавске, Дравске и Савске бановине.

Треће тржиште јесте **Грчка са острвом Малтом** (која продаје један део Енглеској). Стока која се извози на те пијаци јесте домаће расе из Вардарске, Зетске и Дринске бановине.

Увоз говеда у Грчку дели се на два периода. Један до 1930 год., други после. Од 1926—1929 год. наш удео у укупном грчком увозу говеда кретао се између 30—45%, Бугарске 25—32%, Русије 10—22% и Турске 6—15%. Али у 1930 год. настаје огроман преокрет. Наш удео опада на 20% у 1932 год., бугарски на 16% у 1930 год., 7% у 1931 год. да у идућим годинама скоро ишчезне. Такође и Русија после 1930 год. се не појављује на тржишту. Међутим удео Турске невероватно расте и то: на 66% у 1930 год., 80% у 1931 год. и 70% у 1932 год. Тако остајемо ми са једном петином удела и Турска са остатком. Разлог оваквом преокрету лежи у томе што уговором у 1930 год. Грчка даје Турској царинску олакшицу за говеда испод 200 кгр., док је наша стока као и осталих увозница просечно тежа. Осим тога турска превозна средства су јевтинија, а довозе морем без претовара.

И у Грчкој такође постоји осетно варирање увоза говеда али опадање је увоза незнатно.

Свеже месо је најважнија сточна прерађевина у нашем извозу, нарочито у периоду пре 1929 године, када је извезе-

но свеже месо претстављало вредност од 240 до 440 милиона динара годишње. У периоду кризе извоз свежег меса смањено се на 130 до 200 милиона динара годишње, а потом се повећава и у периоду од 1935—1938 године креће се од 235 до 270 милиона динара годишње.

ПОЗАДИНА НАШЕГ ИЗВОЗА СТОКЕ ДО ОСНИВАЊА УРЕДА ЗА КОНТРОЛУ ИЗВОЗА

Наш извоз свиња био је скоро сав упућен у бившу Аустрију, тј. у Беч, и у бившу Чехословачку. Још пре рата, нарочито за време рата, је из оних области које су под бив. Аустро-угарском, а које највише учествују у извозу свиња, сав извоз био у зависности од бечких трговаца односно комисионера. Само једним делом за свиње из Србије били су директни купци домаће извозничке фирме.

Нарочити утицај на наш извоз добили су бечки и прашки комисионари онда, када је првих година кризе аграрних продуката заведен режим контингента — ограничења увоза стоке у Аустрију и Чехословачку. Владе ових држава дале су монопол својим извозничким фирмама и комисионарима на тај начин, што су они једини могли да увозе из наше земље. Они су према томе примали робу од оних наших извозника који су им давали нарочите погодности тако, да је разлика у ценама, по којима су они куповали стоку код нас, и продавали је на бечкој и прашкој пијаци била 3—5 динара по кгр., или по вагону 20.000—40.000 динара.

Да би се то зло уклонило почетком 1932 године наша влада донела је Закон и Правилник о контроли извоза стоке, ступила у везу са владама у Бечу и Прагу и регулисала тај однос на тај начин што су наши извозници могли продавати робу по оним ценама које су на тим иностраним пијацама важиле на слободном тржишту.

Велики број ових комисионарских фирми радио је за свој рачун под фирмом некога од наших извозника, који је за овај рад имао веома малу награду, а главни део огромне зараде ишао је комисионару. Они су имали своје агенте у свима местима где се хране свиње, па су чак неки од њих, разуме се, под фирмом домаћих трговаца и хранили свиње

на велико у нашој земљи. На тај начин је нама чињена дво-струка штета, јер, поред ниских цена које је добијао произ-вођач, домаћи људи у овоме послу радили су за веома ни-ску награду. Нарочито је огромна ова штета за државни фи-скус, јер држава није имала могућности да опорече ове стране трговце и њихов велики добитак, већ само добитак наших посредничких фирми, који је, како смо рекли, био ми-нималан.

Од колике је важности била одредба о учествовању за-другарства у извозу најбољи је доказ, да су већ прве неде-ље свиње поскупиле за 1 динар по кгр.

III Оснивање и рад Уреда за контролу извоза стоке

СТРУЧНИ ОДБОР И ПОДЕЛА КОНТИНГЕНАТА

Законом од 14 децембра 1931 г. основан је **Уред за кон-тролу извоза стоке, сточних производа и прерађевина при Заводу за унапређење спољне трговине**. Закон је донесен у циљу рационализације извоза стоке и у вези извршења трго-винских уговора, које је наша земља склопила са иностран-ством и оним државама које су ограничиле увоз стоке и сточних производа.

По томе Закону овлашћен је Министар трговине и ин-дустије да у сагласности са Министром финансија, а по одо-брењу Министарског савета, донесе Правилник, који ће обу-хватити све мере контроле извоза стоке.

На основу овог Закона издао је Министар трговине и индустрије 10 фебруара 1932 г. „**Правилник о контроли извоза стоке и сточних прерађевина**” у којем је прописао, да се извоз стоке има вршити преко Уреда за контролу извоза стоке.

Уред врши контингентирање стоке, а њему је додељен **Стручни одбор**, коме је дато у дужност да одобрава распо-делу контингената предложену од стране Уреда. Свака из-возничка фирма и установа, која жели да извози, мора да се региструје по том Правилнику код Завода за унапређење спољне трговине. Стручни одбор надлежан је да одобри та-кву регистрацију. Чланове Стручног одбора именује Мини-стар трговине и у тај одбор улазе 2 претставника Министар-ства трговине и индустрије, по 1 претставник Министарства по-љопривреде и Министарства саобраћаја, 3 претставника Глав-ног задружног савеза, по 1 претставник: Савеза марвогојских задруга у Загребу, Савеза индустријалаца за прераду меса и

Удружења извозника Краљевине Југославије. По потреби може Министар у Стручни одбор именовати још и друга стручна лица и претставнике стручних организација, али број чланова Стручног одбора не може бити већи од 15. У Стручном одбору гласа се већином гласова, у спорним случајевима решава Министар трговине.

При извозу сваки извозник добија уверење за извоз према подели и одобрењу Стручног одбора.

Извозом могу да се баве:

- 1) извозничке протоколисане фирме у Краљевини Југославији, које се баве иначе тим послом;
- 2) задружни савези и земљорадничке и сточарске задруге, кад извозе производе својих чланова;
- 3) произвођачи и гојитељи стоке и индустријске кланице.

Правилник прописује услове по којима се може једна извозничка установа регистровати и предвиђа таксу, која ће се при извозу и примању уверења за извоз наплаћивати.

На основу овог Правилника Стручни одбор донео је одмах на првој својој седници решење да **од целокупног извозног контингента 40% могу да извозе земљораднички савези, 40% Удружење извозника и 20% товљачи и произвођачи, који извозе вагонску робу. Тај се систем још и данас примењује.**

По тој подели задружни савези као претставници стотине хиљада ситних произвођача, којима је једино свинче или говече често и сав годишњи откуп, добили су 40% од контингентираног извоза, а око 100 трговаца-извозника око 40% и око 100 велепоседника (међу којима је било доста адвоката, поседника са 1000 јутара земље и других богаташа) 20%.

Незадовољни са оваквом поделом велики извозници су се размилели по иностранству и помогнуту од иностраних шпекуланата, који су раније уживали све увозне дозволе, настојали су да створе **екс-контингенте**, тј. контингенте који нису долазили на раздеобу пред Стручни одбор, већ су их користили појединци. Корисници тих контингената онда када је ситуација била сто по сто у нашим рукама, као и када није била, настојали су и успевали да се такви контингенти уносе чак и у међудржавне уговоре као специјална права појединаца.

Није онда никакво чудо што су претставници задругарства у Стручном одбору морали да поведу борбу противу

ванредних контингената и расподеле квота редовних контингената, која је неповољна за задругарство и земљорадничко-произвођаче.

Иако у мањини, претставници задругарства настојали су још у првим данима оснивања Уреда и Стручног одбора да се изврши преоријентација наше трговинске политике. Заступајући тезу да ће само тада када се уклоне посредници између произвођача и набављача-потрошача произвођач моћи да добије праву цену за своје производе и правичну награду за свој труд, претставници задругарства борили су се да се уновчење земљорадничких производа уступи задругарству као претставнику ситних произвођача.

Схватања није било.

БОРБА СА ВЕЛИКИМ ШПЕКУЛАНТИМА У ЗЕМЉИ

Ако би кључ поделе 40%, 40% и 20% био стваран, онда би задружна борба била изражена у настојању преоријентације трговине, бесправног одузимања уредских такса и свих оних радња које штете интересе пољопривредника. Иако је ова борба националног карактера и јасна за сваког, она ће бити успешна само у оном моменту, када се увиди да је богатство и задовољство стотине хиљада породица а не десетине шпекуланата национални интерес.

Али је ова борба често морала за моменат да се остави и да се прихвати борба противу шпекулација са народним иметком. Добив у задругарству опасног конкурента на домаћем тржишту, јер је задругарство давало произвођачима све што је за уновчену робу добило, задржавајући за себе само режијске трошкове, велетрговци су настојали да користе тренутне пренатрпаности домаћих пијаца и када би задругарство подмирило своју квоту од 40% рушили су цене и створили сабирне оборе јевтине робе. Разуме се да им је за овакав рад ишла на руку премалена задружна квота која се увек подмиривала из 10—20% вишка за извоз стоке.

Ако се зна да је наш извозни вишак у стоци само 10—20% од целокупне производње, пред питањем откуда да задругарство у том послу учествује једва са 10—20%, када је кључ 40% одговор је: неки су трговци од оснивања Уреда, благодарећи систему, користили специјалне контингенте, тако

да је њихова квота код овог диригованог система стварно износила код свиња и говеда око 60%, код живине око 80%, код индустријских прерађевина од 70—90%. Типичан пример овако израженог процента су пијаце у Винернајштату и Грацу, које су по уговорном праву годинама држале две југословенске фирме.

Поред овога, поједини трговци су годинама користили чехословачки индустријски контингент, који су из земље картирали као индустриски, при прелазу границе прекартиравали и возили на слободну пијацу, где су својим ценама обарали цене нашој роби, јер је индустријски контингент имао специјалне повластице.

Код оваквог стања задругарство као претставник земљорадника-произвођача стоке морало је у Стручном одбору и ван њега да предузме троструку борбу. Борбу противу обарања цене на домаћем тржишту, борбу противу екс-контингента и борбу противу индустријских контингента.

БОРБА ЗА ПРАВЕ ЦЕНЕ ЗА ПРОИЗВОЂАЧЕ

Да би паралисало обарање цена, задругарство се трудило да своју потребу подмири паралелно са наступом других интересената на тржишту. Давањем максималних цена оно је гонило и њих да се што више приближе задружним ценама, иако је врло редак случај да су биле исте, већ су задружне увек за 20, 50 пара динарских, па и динар по килограму веће од других. Само у једној години, по статистичким подацима појава задругарства на домаћем тржишту донела је скок цена од једног динара по килограму. Уз ово задругарство на крају године даје својим члановима ристорно, чиме задругари добијају један вишак на који могу рачунати само код задружног уновчења, јер друге организације не познају тај облик економске правде.

БОРБА ПРОТИВУ ВАНРЕДНИХ КОНТИНГЕНАТА

Напред је већ речено да су неки трговци врло често користили екс-контингенте.

Екс-контингенти су били везани за поједина места у појединим земљама, где су цене тој роби обично бивале макси-

малне, а коришћени су у време када су наше пијаце биле претрпане робом, те цене нису одговарале ни трошковима производње.

Борба противу оваквог начина извоза била је, као што смо поменули, врло тешка, јер су ти контингенти делом били предвиђени уговором између наше земље и других земаља, а делом изгласавани од преставника трговаца извозника у Стручном одбору.

Било је врло тешко убедити оне који праве трговинске уговоре да су ови контингенти штетни по целокупну нашу привреду и произвођаче као привредне раднике и да користе само једном маленом броју шпекуланата и да, што је главно, уговорачке земље не праве питање специјалних права појединаца. И тек на крају прошле године успело је нашим представницима да се укину екс-контингенти Граца и Винернајштата, због чега, као што смо предвидели, Рајх није ни правио питање.

Самим овим раздеоба је постала правичнија, тржишна цена у земљи виша, јер се појавило задругарство као већи интересент са ценама које су биле нормалне, а и уз њих и већи број других интересената.

ОБУСТАВА ИНДУСТРИЈСКОГ КОНТИНГЕНТА

Коришћен често само од једне фирме, товарен као индустријски, а затим прекартиран и пласиран на слободним пијацама, овај је контингент годинама доносио огромне добити појединцима и благодарећи специјалним повластима обарао цене нашој роби на чехословачким тржиштима.

Борба противу ове врсте контингента годинама није успевала, јер су претставници Уреда у Стручном одбору и уредски претставник у Прагу говорили да је тај контингент право чешке индустрије, да његово коришћење захтевају виши интереси и да се ни у једном случају роба не износи на слободно тржиште.

Осећало се да овде нешто није у реду, али је и надаље провођен по одомаћеном систему уз благонаклоност водећих фактора из Завода за унапређење спољне трговине и Уреда односно отсека за стоку и сточне производе. И тек онда када су наши претставници у Стручном одбору докумен-

тима доказали злоупотребу са прекартиравањем индустријског контингента, он је обустављен.

Из свих неправилности провођења наше спољне трговине, од Правилника о контроли извоза стоке, међународних уговора, разних специјалних контингената па до ситних раздеоба на појединце провиривао је дух непознавања чињеничког стања, те су претставници задругарства морали и са њима да приме борбу.

БОРБА СА СИСТЕМОМ

Зависни од својих претпостављених, спроводници система овакве трговине врло често су своје мишљење о спољној трговини, раздеоби контингената, правичној цени и општој привредној политици подешавала према туђем мишљењу а не према чињеничком стању.

Извршиоци система често су, јер је то у духу њихових теоријских знања а не праксе, не познавајући никакав други систем сем у нашој земљи одомаћен: трговину појединаца, своје мишљење о привреди и трговини у 90% случајева заснивали на мишљењу трговачког реда.

Уз ово су многи фактори Завода за унапређење спољне трговине у Београду и његових претставника у иностранству ишли на руку шпекулацији на рачун народног иметка.

Индустријски контингент, контингенти Граца и Винернајштата, екс-контингенти закланих свиња, масти, сланине итд. уживали су пуну поткрепу овог форума.

Зашто?!...

Одговор на ово годинама чекају задругарство и земљорадници. Убеђени да је цео овај систем не само рђав и погрешан, већ и потпуно штетан за наше националне интересе.

Заступајући тезу да трговина мора служити општој привреди и пољопривредницима, задружни претставници у Стручном одбору водили су и воде борбу противу читавог система овако схваћене привреде.

Не може се толерирати да се на рачун земљорадника убирају противузаконито милионске таксе, које иду и на ди-нар по килограму на свинчету, образују фондови који пре-

служе свему другом а не онима од којих су убрани. Ми одлучно протестујемо противу такса које се посредно убирају од земљорадника-произвођача.

БОРБА СА ШПЕКУЛАНТИМА ВАН ЗЕМЉЕ

Поред система извођења спољне трговине задружни претставници морали су да поведу борбу са шпекулантима споља.

„Где је глава — ту је и главобоља“ — каже наш народ, па аналого: где је профит ту су и шпекуланти.

Пре овог полудиригованог система за јавност, а уствари система дириговане трговине, извозну трговину наше земље имали су у рукама спољни комисионари. Не могући да прежалe огромне профите, које су од нашег извоза имали, удружили су се и у свима увозним земљама створили комисионарска предузећа. Њихова је дужност, коју су они сами себи приграбили, да примају робу од наших извозничких група, уновче је и наплате своје трошкове, који би требало да су споразумни. Поред овога они су и надаље задржали извесну квоту као своје право, иако смо ми били у таквој ситуацији да нисмо морали да примимо њихово посредништво. Нажалост, у целом овом послу као да је била нека позадина, јер су чак и неке наше извозничке фирме имале своје комисионарске радње у иностранству. Не упуштајући се у комисионарске неправилне толериране таксе, подвлачимо само Аустријски валвох, тј. право бечких комисионара да бирају наше увознике који ће им робу лиферовати. Злоупотребе са валвохом биле су неподношљиве за наш извоз, јер су њихови притежаоци уступали та своја права нашим извозницима уз већу оштету.

Поред овога они су у много случајева дириговали цене нашој роби уз благослов. Схватајући да је ово још један посредни намет на произвођаче наши су претставници одлучно устали против овог.

И тек после многих борба задружних претставника у Стручном одбору успело се да валвох буде брисан, а да на чешким пијацама наши извозници врше слободни избор комисионара.

ЗАКЉУЧАК

Из низа изнетих чињеница, из масе других чињеница увиђа се да је досадашњи систем дириговане трговине код нас претрпео крах.

Само она привреда која се наслања на организације произвођача и учешће њихових претставника у њеном спровођењу може гарантовати исправан рад и просперитет.

Етатизам, искуство је показало свуда на свету па и код нас, убија утакмицу и националну производњу и наводи само на једну истину: привреду препустити организацији произвођача — **задругарству**.

IV Историјат Сточарске секције

СТОЧАРСКА СЕКЦИЈА — ОСНИВАЊЕ И ЗАДАТАК

На основу Општег правилника о стручним секцијама и закључка Управног одбора Главног задружног савеза, донетог на седници од 6 априла 1933 год., основана је на неодређено време у крилу Главног задружног савеза 1 маја 1933 год. **Сточарска секција**.

Сточарској секцији стављено је у задатак:

1) да води нарочиту бригу, даје мишљења и предлоге о развиту и могућностима развита сточарског задругарства као и да подузима иницијативе и акције у корист унапређења сточарског задругарства;

2) да разрађује сва питања, доноси закључке, даје иницијативе и подузима акције у циљу рационалнијег организовања уновчења сточарских производа на задружној основици;

3) да преко изасланика Главног задружног савеза у Стручном одбору Уреда за контролу извоза стоке при Заводу за унапређење спољне трговине и осталих сличних установа заступа, штити и унапређује интересе чланова ове секције и сточарског задругарства уопште.

4) да води нарочиту бригу, даје мишљења и предлоге у погледу унапређења извоза, стандардизације као и очувања и побољшања квалитета стоке и сточарских производа.

Непосредни повод оснотку Сточарске секције била је та околност, што је у 1932 год. у извозу стоке, живине и сточних производа у неке важне земље-увознице ових наших производа (Аустрију, Чехословачку и Немачку) био заведен везани, тј. режим контингентирања. У ту сврху је при Заводу за унапређење спољне трговине основан Уред за контролу извоза стоке Законом о организацији и контроли извоза стоке и сточних производа и прерађевина од 22 XII 1931 и Правилником о контроли извоза стоке и сточних производа

од 27 II 1932 са нарочитим Стручним одбором, који је добио у дужност, да врши регистравање произвођача, задруга и трговачких фирми за извоз стоке, живине и сточних и живинарских производа, да расподељује контингенте на регистрована лица и установе, да врши контролу над овим извозом. Правилником о контроли извоза стоке и сточних производа и прерађевина, који је био прописан од Министра трговине и индустрије још у 1932 год., дана су Главном задружном савезу три претставника у поменутом Стручном одбору, па је и ово био један између многих других разлога што се особито јако осетила потреба, да се нашим задружним организацијама, које се баве уновчењем стоке, живине и њихових производа, осигура што јаче учешће у извозу, који се регулише путем Уреда за контролу извоза стоке, али и истодобно да се координира тај рад ових наших задружних установа. Будући се није могло одмах поћи путем најрадикалнијег решења, тј. да се у крилу Главног задружног савеза оснује централна средишња (главна) задруга за уновчење сточарских односно живинарских производа, на што се је у прво време помишљало, то се одабрао пут који је довео до оснивања стручних секција у крилу Главног задружног савеза.

Решењу да се приђе оснивању секција Главног задружног савеза претходила су конзултовања са свима задружним савезима члановима Главног задружног савеза и њиховим респективним средишњим (главним) задругама, као и расправљања на нарочито у ту сврху сазваним међусавезним конференцијама, између којих напомињемо као нарочито важне конференције од 30 јануара и 19 марта 1933. На основу резултата ових конзултовања и конференција донесен је у седници пленума Управног одбора, одржаној 6 априла 1933, Општи правилник о стручним секцијама Главног задружног савеза у коме су садржане начелне одредбе о задацима, чланству, делокругу, надлежности и управним органима секције. Уједно је на истој седници Управног одбора решено, да се одмах приступи оснивању сточарске секције и житарске секције, и дано је право и дужност тим секцијама да донесу своје специјалне правилнике и да започну са радом. Сходно том закључку основана је **Сточарска секција** и донесен је њезим **Правилник** на оснивачкој седници 1 маја 1933 год., а исто тако основана је **Житарска секција** и донесен је

њезим **Правилник** на оснивачкој седници 1 маја 1933. Обадве секције су одмах после оснивања стварно и започеле са радом.

И Сточарска и Житарска секција имале су одмах у почетку свога рада пред собом једно доста тешко и замашно питање, чије успешно решење се морало сматрати као претпоставка да секција узмогне уопште приступити спровођењу основнога свога задатка, наиме, да изврше координацију рада наших централних организација (задружних савеза и средишњих (главних) задруга) на уновчењу сточарских производа и житарица. Требало је наћи кључ за расподелу међу поједине централне задружне организације контингената стоке и сточних производа, као и укупних количина житарица за потребе војске. Основице за проучавање кључа морале су бити такве да кључ буде не само теоријски исправан, него и праведен и практично могућ, и уједно да води рачуна о експанзивности, о могућностима развитка сваке поједине централне организације у најближој будућности. Обадве секције су ово питање успешно решиле и нарочито у погледу кључа за раздеобу задружног дела контингената стоке на поједине наше централне задружне организације, израђенога од Сточарске секције. Важно је да напоменемо, да је тај кључ, уз мале модификације, усвојен као **веома практичан и целисходан и од Стручног одбора Уреда за контролу извоза стоке** и да служи као база за расподелу онога дела сточних контингената који опадају на задругарство.

Сточарска секција наставила је с радом и у 1934 год. непрекидно читаву годину, премда је била 1934 година много неповољнија за извоз него 1933 година, што се види из битно мањих количина свиња и говеда које су савези, чланови Секције, извезли.

У циљу уже сарадње са братским чехословачким задругарством склопљен је био у пролеће 1934 год. између наше Сточарске секције и Центрокооператива у Прагу уговор, по којем су се наши савези обавезали да ће код извоза стоке у Чехословачку првенствено извозити на ондашње савезе као комисионаре. Кад је требало да се практички покаже обим и успеси ове братске сарадње, почеле су узимати замаха и штетног уплива падање цена ради којих се извоз у Чехословачку скоро потпуно обуставио.

У 1935 год. рад Сточарске секције одвијао се нормално у духу и оквиру задатака намењених јој општим Правилником о стручним секцијама и специјалним правилником за Сточарску секцију. Ова секција имала је пуне руке посла да своје каткада врло деликатне задатке успешно остварује и она се тиме све више и све јаче афирмисала као установа врло потребна нашем чланству.

Интересовање за извоз стоке и сточних производа достигло је врхунац у години 1936 у којој и наше задругарство стоји скоро на равној нози са осталим извозничким групама стоке и сточних производа тј. у нормалној сразмери: задругарство 40%, трговци-извозници 40% и произвођачи-товљачи стоке 20%. Ова сразмера у процентима установљена је још код самог ограничења извоза стоке и сточних производа, али наше задругарство све до 1936 г. није учествовало тј. није извозило у целости припадајући му део до 40% од целокупног извоза.

Ово неучествовање у пуној сразмери дошло је отуда, што у то доба наше задругарство није било најбоље организовано за ту врсту пословања, а и стога што ситан земљорадник, који у овом случају треба да дође до највећег изражаја, није имао у самом почетку веру у успех овога посла, па није ни хтео директно учествовати у њему, већ је своје производе продавао за готов новац у земљи. Наравно да су ти његови производи ишли првенствено у руке трговцима, а врло мали део у задружне организације. И уколико је ишло у задружне руке, то је ишло на тај начин што су поједини задружни савези морали својим задругарима одмах исплаћивати стоку и сточне производе, па исте слати на страна тржишта за свој рачун.

Наши задружни савези нису увек располагали готовином, коју би могли пласирати искључиво у овај посао, те према томе нису могли ни искоришћавати редовно онај проценат, који им је припадао.

Тек у 1936 г. када је реорганизована Сточарска секција Главног задружног савеза, њеним утицајем, задружни савези приступили су интензивнијем организовању сточног пословања, оснивајући специјалне сточарске задруге за промет стоком. Организовањем оваквих задруга, почели су и задругари осталих земљорадничких, произвођачких, млекарских и дру-

гих задруга, тј. економски слабији задругари, да се такође више интересују за овај извоз и резултат је био тај, да су наши савези чланови Сточарске секције једва доспевали да подмире потребе својих чланова, односно да им прибаве довољан број извозних дозвола. Међутим, важност секције долази све више до изражаја колико у самом послу извоза толико и њезин наступ према властима и заступницима страних тржишта.

На дводневној конференцији месеца јануара те године у Министарству трговине и индустрије по питању извоза стоке и сточних производа, којој је председавао сам Министар трговине и индустрије а присуствовало јој неколико министара, заступници Сточарске секције успешно су заступали интересе задругарства, па је ту опште признато, да је задругарство важан чинилац за побољшање квалитета стоке, што је, разуме се, веома важно за извоз.

Месеца априла исте године били су у Прагу преговори са чехословачким Сточарским синдикатом, па је поред претставника Уреда за контролу извоза стоке, био заступан и Главни задружни савез.

У наредним годинама у циљу, да што више заштитимо наше задружне установе, које се баве извозом стоке и да учинимо да буде учешће задругарства у извозу што јаче — суделовао је Главни задружни савез често на разним конференцијама у Уреду за контролу извоза стоке, скретао је честим претставкама пажњу надлежних на појаве и чињенице у извозу штетне по задругарство. Напосе је Секција форсирала оснивање нових тржишта и уређење старих.

Преко свога делегата суделовала је Секција на преговорима с Италијом на Ријеци год. 1938 и 1939, с Мађарима у Будимпешти год. 1938 и са Чехословацима у Прагу у више наврата, а у циљу отклоњења разних запрека извоза.

Сточарска секција према томе свој делокруг рада није ограничила само на шаблонску поделу контингената, већ је поред одредаба Правилника прописаног 3 маја 1933 г. ишла и даље тако, да је учествовала на свима конференцијама и преговорима, како у Заводу за спољну трговину, тако и у преговорима и договорима са осталим заинтересованим групама, а у циљу заштите заједничких интереса.

Сам унутарњи рад Секције развијао се у последњим годинама нормално, без потреса и на задовољство самих чланова Секције.

V Начела задружне поделе

НАЧЕЛА КЉУЧА ЗА РАЗДЕОБУ

На оснивачкој скупштини Сточарске секције 1 маја 1933 г. донет је Правилник за Сточарску секцију. У чл. 3 тога Правилника прописано је:

1) Редовним чланом Сточарске секције може бити сваки задружни савез, који је члан Главног задружног савеза и који је или по својим правилима овлаштен, да обавља уновчење стоке и сточарских производа или у своме чланству има сточарских задруга, а поврх тога регистрован је код Уреда за контролу извоза стоке, сточних производа и прерађевина при Заводу за унапређење спољне трговине.

2) Место задружног савеза, који у своме чланству има средишњих (главних) задруга, које се баве овим пословима, или средишњих (главних) сточарских (живинарских) задруга, односно стручних сточарских савеза, редовни чланови секције могу бити ове средишње (главне) задруге, односно ови стручни савези, ако то закључи њихов савез. Но у томе случају, макар колики био у чланству Секције број тих организација на месту њиховог савеза припашће им у одбору Секције само онолико лица (чланова и заменика) колико би имао њихов савез на основу чл. 23 правила Главног задружног савеза.

Већ на једној од првих седница Сточарске секције израђен је и кључ за раздеоу контингената стоке за извоз на поједине централне задружне организације. Овај кључ је имао привремени карактер, што је и разумљиво. Ипак је одмах у почетку рада Сточарске секције усвојено начело, да се за одређивање кључа узму у обзир за сваку централну задружну организацију следећи чиниоци:

1) **Број месних задруга**, које има поједина задружна централа. Од задруга нису узете све; дошле су у обзир само оне врсте месних задруга, које по својим правилима имају за задатак било продају земљорадничких производа свих вр-

ста, било само продају стоке и сточних производа. Конкретно биле су то ове врсте задруга: рајфајзенове (кредитне), набавно-продајне, аграрне заједнице и све врсте сточарских задруга.

2) **Број задругара** — разуме се у оним задругама, које су узете у обзир за извоз.

3) **Јачина производње**, посебно за свиње, посебно за говеда. Подаци о јачини производње узети су тачно из статистике Министарства пољопривреде. При том су од бановина — по тадањем политичком уређењу државе — узете у обзир само оне, које по квалитету стоке долазе у обзир за извоз на тржишта Средње и Западне Европе. То су следеће бановине: Дунавска, Моравска, извесни делови Дринске, Савске, Дравске и северни део Вардарске бановине. Делови Дринске и Вардарске бановине узети су у обзир само код свиња.

4) **Досадањи извоз** — појединих задружних установа био је даљи чиниоц.

По свим овим чиниоцима узео се просек, и тако за сваку централну задружну организацију одређивао постотак.

Из табеле на крају књиге види се, како је то савесно рађено. Табела је из год. 1936 и остала је основ и за касније одређивање кључа, кад су неке задружне централе приступиле у Сточарску секцију.

(Види велику табелу о кључу за раздеоу контингената стоке за извоз на поједине задружне савезе на крају ове књиге.)

Од укупног извоза задругарству је признато 40%, исто толики постотак извозницима — трговцима, и 20% товљачима и одгајивачима. Тих 40%, што је припадало задругарству било је опет по кључу, који је састављен по горе наведеним чиниоцима, подељено на задружне пословне централе.

Овде морамо истакнути две чињенице:

Прво; да у задружном извозу учествује данас 20 задружних централа и то:

- 1) Главни савез српских земљорадничких задруга, Београд;
- 2) Савез земљорадничких задруга, Нови Сад;
- 3) Средишња задруга за свињогојство, Нови Сад (Земљ. цен. кред. зад., Н. Сад);
- 4) „Селектор“, Н. Сад (Земљорад. центр. кредитна задруга, Нови Сад);

- 5) Савез аграрних задруга, Нови Сад;
- 6) Савез аграрних заједница, Петровград;
- 7) Савез аграрних задруга, Осијек-Рума;
- 8) Савез хрватских господарских задруга, Загреб, (Задружна звезда, Загреб);
- 9) Главни савез хрв. привредних задруга, Загреб;
- 10) Савез селекцијских задруга, Загреб (Хрв. господарско друштво, Загреб);
- 11) Набављачко продајна сред. хрв. сељ. задруга, Загреб (Средишњи савез, Загреб);
- 12) Господарска звезда, Љубљана (Задружна звезда Љубљана);
- 13) „Економ“, Љубљана (Звезда словенских задруг, Љубљана);
- 14) Кметијска дружба, Љубљана (Звезда словенских задруг, Љубљана);
- 15) Савез хрватских сељачких задруга, Сарајево;
- 16) Задружни савез, Сплит;
- 17) Задружна матица, Сплит;
- 18) Земаљски савез пољопривредних сточарских задруга, Београд;
- 19) Средишњи савез чехословачких земљорадничких задруга, Нови Сад;
- 20) Савез привредних задруга, Сомбор.

У овим задружним централама има око 5.500 задруга, које долазе у обзир код извоза стоке са преко 650.000 задружних домаћинстава.

Друго, што треба посебно истакнути јесте чињеница, да је задругарство у разделеби контингената било објективно, праведно и дисциплиновано. У том погледу на рад **Сточарске секције** није са стране чланова **Сточарске секције** код **Завода за спољну трговину** уопште било никад жалби, што код других извозничких организација није био случај.

Није било жалби —или сразмерно јако мало —ни на само пословање, на саму испоруку робе.

На овај начин потпуно је оправдан захтев задругарства истакнут у резолуцији Главног задружног савеза на годишњој скупштини 15 децембра 1939 год. када каже:

„У новој реорганизацији треба задругарству доделити најглавније место при извозу стоке, свиња и сточних производа, јер је оно досадањим својим радом показало да је стручно, материјално и технички једино способно, да малом земљораднику — сточару загарантује праву цену и повољне услове уновчења“.

СТАТИСТИКА ЗАДРУЖНОГ ИЗВОЗА

У циљу оријентације о јачини учествовања нашега задругарства у извозу стоке у појединим годинама посебно у земље, где је увоз контингентан, а посебно опет у земље, где то није, доносимо овде за сваку годину посебне табеле састављене према подацима наше Сточарске секције и Уре-

1. Укупан извоз стоке задружних организација у Аустрији и Чехословачку у години 1933

Тек. бр.	Назив и седиште задружне организације	Масних свиња		меснатих свиња		Говеда	
		ромада	багона	ромада	багона	ромада	багона
1	Главни савез срп. земљ. задруга Београд	29.255	649	207	4	671	64
2	Савез земљорадничких задруга Нови Сад	4.895	112	—	—	118	11
3	Савез аграрних заједница, Нови Сад	3.445	77	—	—	50	5
4	Средишња задруга за свињогој. Нови Сад	9.285	221	3.782	83	—	—
5	„Селектор“, савез немачких одгајивачких задруга, Нови Сад	—	—	—	—	286	27
6	Средишњи савез хрв. сељ. задруга, Загреб	1.106	24	361	7	202	19
7	Задружна господарска звезда, Загреб	2.957	66	110	2	215	20
8	Савез селекцијских задруга за узгој свиња, Загреб	5.937	133	702	13	268	25
9	Господарска звезда, Љубљана	—	—	—	—	60	6
10	Кметијска дружба, Љубљана	—	—	—	—	210	20
11	„Економ“, осредња господарска задруга, Љубљана	—	—	495	96	230	21
12	Задруга за извоз стоке, Златар	—	—	—	—	57	5
Све задружне организације укупно		56.881	1.282	5.657	118	2.368	223

да за контролу извоза стоке. У табелама су урачунате само оне количине, које су биле у редовном контингенту. Некоје задружне пословне централе извезле су извесне количине и у оквиру ексконтингената, што у табелама није наведено.

У 1933 години извезиле су стоку наше задружне организације у земље, где није увоз био контингентан као у Италију, Малту, Египат, али тај извоз није био знатнији, а извоз у бив. Аустрију и Чехословачку у 1939 г. показује таблица на 61 страни.

II. Укупан извоз стоке задружних организација у Аустрију и Чехословачку у години 1934

Таб. бр.	Назив и седиште задружне организације	Свиња		Говеда	
		ком.	у %	ком.	у %
1	Главни савез срп. земљорадничких задруга, Београд	7.610	32,50	660	36,50
2	Савез земљ. задруга, Н. Сад	1.201	5,25	50	2,75
3	Савез аграрних заједница Н. Сад	2.356	10	52	2,75
4	Средишња задруга за свињогојство, Нови Сад	4.789	20,50	—	—
5	„Селектор“, савез немачких одгајивачких задруга, Нови Сад	—	—	264	14,50
6	Средишња савез хрб. сел. задруга, Загреб	263	1,25	110	5,75
7	Задружна господарска сбега, Загреб	4.380	18,50	200	11,50
8	Савез селекцијских задруга за узгој свиња, Загреб	2.803	12	80	4,50
9	Господарска сбега, Љубљана	—	—	50	2,75
10	Кметиска дружба, Љубљана	—	—	170	9,50
11	„Економ“, осредња господарска задруга, Љубљана	—	—	172	9,50
Све задружне организације укупно		23.402	100%	1.808	100%

Сточарска секција радила је у 1934 год. непрекидно читаву годину премда је била 1934 година много неповољнија за извоз него 1933 година, што се види из битно мањих количина свиња и говеда које су савези, чланови секције извезли. Узрок томе је скоро искључиво у неповољним ценама, које су константно падале а око половине године достигле веома ниски ниво, који се одржавао до краја године. За Чехословачку био је узрок пада цена поред самих тржних прилика и официјелно смањење курса чехословачке валуте у месецу фебруару те године, које је имало веома неповољан ути-

цај на наш извоз свиња у Чехословачку, који је скоро потпуно престао. Четири савеза била су индиректно оштећена споменутом валутном реформом и снижењем курса у Чехословачкој тиме, што су имали баш у време ступања на снагу новог курса чехословачке круне 9 вагона свиња на пијацама. Премда је била роба продата око 5 дана пред датумом снижења курса чехословачке круне, нису им могли бити исплаћени износи по старом, вишем курсу ради прохибитивних мера чехословачких финансијских власти, које су неколико дана пре датума снижења курса своје валуте обуставиле сваку дознаку страних девиза, па су били износи за продате свиње дозначени тек по новом, нижем курсу, чиме су била споменута четири савеза неоправдано оштећена за око 100.000 динара.

Исто тако и на аустријским тржиштима цене стоци интензивно су падале и постигле толико ниски ниво, да је био извоз веома тешко могућ, па је ради тога много и опао. Осим тога и валутне те политичке неприлике у Аустрији имале су донекле неповољан утицај на извоз стоке на аустријска тржишта.

У 1934 години почели су се интересовати неки савези, чланови Сточарске секције и за извоз сточних производа и прерађевина. Тако су неки учествовали доста активно у извозу јаја. Извоз заклане стоке, меса и масти није приступачан свакоме савезу, јер се мора имати за то кланица, која мора

III. Укупан извоз стоке задружних организација у Аустрију и Чехословачку у 1935

Таб. бр.	Назив и седиште задружне организације	Свиње		Говеда	
		ком.	у %	ком.	у %
1	Главни савез срп. земљ. зад. Бгд.	11.825	31,50	234	20
2	Савез земљорад. задруга, Н. Сад	2.010	5,50	—	—
3	Савез аграрних заједница, „ „	4.205	11,25	10	0,75
4	Сред. зад. за свињогојство, „ „	6.225	16,75	—	—
5	„Селектор“, савез нем. одг. зад. Н. Сад	—	—	250	21,50
6	Сред. савез хрб. сел. зад., Загреб	3.831	10	110	9,50
7	Задружна господар. сбега, Загреб	5.874	15,75	184	16
8	Савез селекц. зад. за узгој свиња, Згб.	3.053	8	54	4,75
9	Господарска сбега, Љубљана	—	—	80	7
10	Кметиска дружба, Љубљана	—	—	146	12,50
11	„Економ“, осредња господ. зад., Љуб.	—	—	92	8
12	Савез аграрних заједница, Осрпље	434	1,25	—	—
Укупно		37.464	100	1.160	100

**Извоз живих и закланих свиња и живих говеда у Немачку
током 1937 године**

Редни број	Фирма	жибе свиње ком.	%	закл. свиње кг.	%	жиба говеда ком.	%
1	Глав и савез с.з.з Београд	6.032	38,70	323.580	49,60	1.252	40,—
2	Савез земљорад. задруга Н. Сад	876	5,60	65.755	10,20	132	4,20
3	Сред. задруга за свиногој- ство Н. Сад	1.536	9,90	85.080	13,—	—	—
4	„Селектор“ савез немач- ких одг. задруга Н. Сад	—	—	—	—	149	4,80
5	Савез агр. заједница Н. Сад	709	4,60	13.990	2,10	24	0,80
6	Савез агр. заједница Осијек	530	3,40	—	—	24	0,80
7	Савез агр. зај. Петровград	596	3,80	—	—	36	1,10
8	Набав. продајна сред. хрв. сељ. задруга Загреб	1.394	8,90	34.740	5,20	228	7,30
9	Савез хрват. госп. задруга Загреб	1.763	11,30	88.930	13,50	288	9,20
10	Савез селекцијских задруга Загреб	857	5,50	19.070	2,80	119	3,80
11	Господар збезда Љубљана	359	2,30	17.965	2,40	462	14,70
12	Кметиј. дружба Љубљана	207	1,30	9.210	1,20	191	6,10
13	„Економ“ осред. госп. одг. задруга Љубљана	210	1,30	—	—	192	6,10
14	Главни савез хрв. прибр. задруга Загреб	117	0,80	—	—	36	1,10
15	Савез хрв. сељач. задруга Сарајево	200	1,30	—	—	—	—
16	Задружни савез Сплит	100	0,65	—	—	—	—
17	Задружна матица Сплит	100	0,65	—	—	—	—
Укупно . . .		15.586	100%	658.375	100%	3.133	100%

У овој години рад на подручју извоза стоке и сточних производа појачао се још више. Ово доказује чињеница, што је задругарство током ове године извозило у целости свој припадајући део у целокупном извозу стоке и сточних производа, док у ранијим годинама, све до почетка 1936 задругарство једва да је искоришавало око 20—25%.

Овај нагли пораст и интересовање за извоз стоке од стране задругарства долази отуда, што је Сточарска секција Главног задружног савеза реорганизована током 1936, и њеном иницијативом почели су задружни савези у њеном чланству огранизовати специјалне задруге за ову врсту послова.

Ово организовање специјалних задруга показало се као веома целисходно, а и резултат није изостао, што се види из горњих табела.

**Извоз живих свиња и говеда за бив. Аустрију од 1 јануара
1938 год. до 30 јуна 1939 године**

тешке меснате
свиње говеда

Главни савез срп. земљ. задруга, Београд (Главна земљ. сточарска задруга)	20.862	—	848
Савез земљорадн. задруга, Нови Сад	4.182	—	134
Сред. задр. за свиногојство, Нови Сад	6.348	—	—
„Селектор“ савез нем. одг. зад., Нови Сад	—	—	150
Савез аграрних задруга, Нови Сад	2.930	—	52
Савез аграрних задруга, Осијек	2.245	67	12
Савез аграрних заједница, Петровград	2.346	206	106
Савез хрв. госп. задруга, Загреб	10.509	886	766
Набављач.-продајна средишњица, Загр.	6.100	67	242
Савез селекцијских задруга, Загреб	3.804	—	112
Савез хрв. сељ. задруга, Сарајево	2.056	437	137
Задружни савез, Сплит	816	—	30
Господарска звезда, Љубљана	1.398	67	426
Кметијска дружба, Љубљана	1.300	68	266
„Економ“ осред. госп. задр., Љубљана	1.812	—	286
Земаљ. савез пољ. сточ. задр., Београд	1.637	—	92
	67.625	1.798	3.659

**Извоз живих свиња у Чешко-Моравску од 1 јануара 1938 год.
до 30 јуна 1939 године.**

Укупно: свиње

Главни савез срп. земљ. задруга, Београд (Главна земљ. сточ. задруга)	13.214
Савез земљорадничких задруга, Нови Сад	3.000
Средишња задруга за свиногојство, Н. Сад	2.435
„Селектор“, савез немач. одг. задруга, Н. Сад	—
Савез аграрних задруга, Нови Сад	1.350
Савез аграрних задруга, Осијек	1.641
Савез аграрних заједница, Петровград	2.064
Савез хрв. господарских задруга, Загреб	10.889
Набављачко продајна средишњица, Загреб	4.055
Савез селекцијских задруга, Загреб	2.040

Савез хрв. сељ. задруга, Сарајево	1.398
Задружни савез, Сплит	150
„Економ” осредња господар. задруга, Љубљана	—
Кметијска дружба, Љубљана	—
Господарска звезда, Љубљана	—
Земаљски савез пољ. сточ. задруга, Београд	2.145

44.389

**Извоз живих свиња и говеда за Немачку (Reichsstelle)
од 1 јануара 1938 до 30 јуна 1939 године**

	свиње	говеда
Главни савез срп. земљ. задр., Београд		
(Главна земљ. сточарска задруга)	5.775	668
Савез земљорадничких задруга, Нови Сад	1.605	116
Средиш. задр. за свињогојство, Нови Сад	2.715	—
„Селектор” савез нем. одгај. задр. Н. Сад	—	166
Савез аграрних задруга, Осиек	780	12
Савез аграрних задруга, Нови Сад	1.395	24
Савез аграрних заједница, Петровград	455	12
Савез хрв. господ. задруга, Загреб	2.645	494
Набављачко продајна средишњица, Загреб	1.505	204
Савез селекцијских задруга, Загреб	1 150	176
Савез хрватских сељач. задруга, Сарајево	450	44
Задружни савез, Сплит	200	—
„Економ” осредња господ. задр., Љубљана	650	270
Кметијска дружба, Љубљана	700	270
Господарска звезда, Љубљана	850	610
Земаљ. савез пољ. сточ. задруга, Београд	400	54

21.275 3.120

**Извоз живих говеда у Италију од месеца јануара
до 30 јуна 1939 године**

Главни савез српских земљорадн. задруга, Београд	69
Савез земљорадничких задруга, Нови Сад	15
„Селектор” савез немач. одгај. задруга, Н. Сад	15
Савез хрватских господарских задруга, Загреб	228
Набављачко продајна средишњица, Загреб	103
Савез селекцијских задруга, Загреб	30
Господарска звезда, Љубљана	118
Кметијска дружба, Љубљана	45
„Економ” осредња господар. задруга, Љубљана	73
Земаљ. савез пољопр. сточар. задруга, Београд	45

741

Извоз живих свиња и говеда од 1 VII до 31 XII 1939 год.

Н а з и в:	Б. Аустрија		Немачка		Чешка		Итал.	
	свиње	гов.	свиње	гов.	свиње	гов.	свиње	гов.
Главни савез срп. зем. з. Бгд	6 800	432	2.921	564	8.175	375		
Савез земљор. задруга Н. С.	1.250	104	535	124	1 680	298		
Сред. зад. за свињогојст. „	2 000	—	790	—	2.005	—		
Савез аграр. задруга Н. Сад	950	34	210	12	920	15		
Савез аграр. задруга Осиек	800	24	215	12	854	45		
Савез аграр. зад. Петровград	650	24	215	66	805	75		
Савез хрв. госп. зад. Загреб	2.900	376	960	468	2.930	825		
Наб. прод. сред. хрв. с. з. Згб	1.850	130	595	260	2.330	330		
Савез селек. зад. Загреб	1.050	66	265	70	925	165		
Савез хрв. сељ. зад. Сарајево	400	—	160	48	555	—		
Господарска звезда, Љубљана	450	308	265	416	—	630		
Кметијска дружба, „	300	184	270	148	—	195		
Економ осред. гос. зад., „	350	142	265	148	—	252		
Зем. пољ. сточ. зад., Бгд	700	60	490	58	895	60		
Задружни савез, Сплит	150	—	110	—	—	—		
Укупно:	20 600	1.884	8.255	2.394	22.074	3.265		

Рад Сточарске секције на пољу спољне трговине у раздобљу од месеца јануара 1938 па до краја 1939 год. разликује се у многome од ранијег њеног пословања. У ранијем времену тј. до 1938 г. Секција је имала један тако рећи сталожен и усредсређен правац у спољној трговини. Међутим, у 1938 год. наступају међународне политичке промене, које собом доносе и промене у међународној размени добара. Појавом међународних догађаја јавља се и низ економских и финансијских проблема и препрека, као бојазан за промену курса девиза појединих земаља, клириншке незгоде (преоптерећење салда било једне или друге стране), превелике тражње наше робе на страним тржиштима и томе слично.

У вези са поменутиим међународним променама истовремено се јављају на помолу нова тржишта или се наговештава обнова трговине са тржиштима с којима смо престали радити.

Код оваквог стања ствари морало се водити рачуна, да се поједина тржишта не претрпавају нашом робом, чиме би се довело до несташице робе у земљи, јер се морало водити рачуна како о старим, тако и о постојећим новим тржиштима. Исто тако морало се водити рачуна и о исплати (дознакама

Задружни извоз говеда

Статистика извоза свиња и говеда по годинама	1933		1934	
	Свиње	Говеда	Свиње	Говеда
1. Главни сабез срп. земљ. зад., Београд (Гл. земљ. сточарска задруга, Београд)	29.463	671	7.610	660
2. Зем. сабез пољ. и сточ. зад., Београд	—	—	—	—
3. Сабез хрб. господар. задруга, Загреб	3.067	215	4.380	200
4. Наб. прод. сред. хрб. сел. зад., Загреб	1.467	202	263	110
5. Сабез селекцијских задруга, Загреб	6.639	268	2.803	80
6. Господарска збезда, Љубљана	—	60	—	50
7. Кметијска дружба, Љубљана	—	210	—	170
8. Економ, Љубљана	495	230	—	172
9. Сабез земљ. задруга, Нови Сад	4.895	118	1.201	50
10. Сабез аграр. заједница, Нови Сад	3.445	50	2.356	52
11. Сред. задр. за свињогојство, Нови Сад	13.067	—	4.789	—
12. Селектор, Нови Сад	—	286	—	264
13. Главни саб. хрб. привр. задр. Загреб	—	—	—	—
14. Задружна Матица, Сплит	—	—	—	—
15. Задружни сабез, Сплит	—	—	—	—
16. Сабез хрб. сел. задруга, Сарајево	—	—	—	—
17. Сабез аграрних заједница, Осиек	—	—	—	—
18. Сабез аграрних заједница, Петровград	—	—	—	—
Свeгa	62.538	2.310	23.402	1.808

новца) од стране иностранства, као и о промени курса појединих девиза.

Поред горњих података у табелама задругарство је извезло у Словачку 12 вагона свиња од укупно 30 колико их је било тамо. А укупан извоз свиња и говеда нашег задругарства показује горња и доња таблица.

Од год. 1933 до краја 1939 г. оно је извезло:

год.	1933	62.538 ком. свиња и	2.310 ком. говеда
"	1934	23.402 " " "	1.808 " "
"	1935	37.464 " " "	1.160 " "
"	1936	79.342 " " "	2.773 " "
"	1937	96.643 " " "	4.354 " "
"	1938-1939	184.321 " " "	14.753 " "
Укупно		483.710 ком. свиња и	27.158 ком. говеда

и свиња од 1933 до 1939 год.

1935		1936		1937			1938—1939	
Свиње	Говеда	Свиње	Говеда	Свиње		Говеда	Свиње	Говеда
				комада	закл. кг.			
11.825	234	28.844	767	30.241	323.580	1.252	57.691	2.956
—	—	—	—	1.151	—	—	5.989	359
5.874	184	8.841	212	10.856	—	420	30.833	3.157
3.838	110	58.62	175	8.635	88.930	308	16.502	1.269
3.053	54	55.86	154	4.726	34.740	159	8.487	619
—	80	—	477	1.123	19.070	872	3.021	2.208
—	146	—	298	612	17.965	385	2.638	1.108
—	92	134	272	929	9.210	445	3.077	1.171
2.010	—	8.794	106	6.816	—	194	12.247	791
4.205	10	4.237	62	3.458	65.755	—	7.755	137
6.225	—	9.855	—	7.556	13.990	—	16.293	—
—	250	—	251	—	85.085	169	—	331
—	—	1.739	—	1.488	—	70	—	—
—	—	—	—	100	—	—	—	—
—	—	—	—	100	—	—	1.426	30
—	—	—	—	1.151	—	—	5.019	229
434	—	3.403	—	13.710	—	24	6.602	105
—	—	2.047	—	3.991	—	56	6.741	283
37.464	1.160	79.342	2.773	96.643	658.325	4.354	184.321	14.753

Поред тога извезено је у год. 1937 меснатих свиња у закланом стању 658.375 кгр.

Овај табеларни преглед извоза стоке, односно свиња, показује нам колико је задругарство живо учествовало у том извозу.

Нарочито је велик удео задругарства у укупном извозу свиња, из наше земље, као што показује упоређење са следећим подацима:

Укупан извоз говеда и свиња из наше земље од 1932 до 1939

Година	Говеда		Свиње	
	комада	у 1.000 лин.	комада	у 1.000 лин.
1932	47.225	62.833	273.753	263.630
1933	70.660	91.160	208.140	214.244
1934	76.815	100.194	141.446	164.008
1935	48.854	63.583	218.035	264.548
1936	53.425	89.397	301.016	423.100
1937	80.481	169.895	307.164	424.625
1938	33.128	79.736	259.986	376.954

VI Рад појединих задружних савеза на извозу стоке

Од појединих задружних савеза, који учествују у извозу стоке, примили смо о њиховом раду следеће приказе:

ГЛАВНИ САВЕЗ СРПСКИХ ЗЕМЉОРАДНИЧКИХ ЗАДРУГА БЕОГРАД

Задружна продаја стоке и сточних прерађевина Сточног одељења Главног савеза с.з.з. и Главне земљорадничке сточарске задруге — Београд

Главни савез српских земљорадничких задруга је 1932 год. одмах по оснивању Уреда за контролу извоза стоке и по расподели контингената (40% задругама, 40% извозницима и 20% директним произвођачима), основао посебно **Сточарско одељење** за задружну продају стоке, које је у марту отпочело са преузимањем стоке од задругара за заједничку продају и до краја године извезено је стоке у вредности од 37,235.907 динара.

У 1933 год. Савез је наставио са задружном продајом стоке у иностранству по контингентима. Од квоте задружних организација (40%), Савез је примио половину тј. 20% од целокупног контингента. Такође, Савез је примио и неке контингенте изван своје квоте, по тражењу Уреда, због свога престижа, да не би задружни контингент примили на себе трговци. Осим тога, Савез је почео и са извозом оваца за Француску, говеда за Италију, под неповољним условима, и по први пут живине за Аустрију и јаја за Немачку. Такође један део свиња морао је пласирати на домаћим пијацама, у Београду, Загребу, Сарајеву, Марибору и Љубљани, и то лакших свиња које се не би могле извозити по контингенту у иностранство. Тиме се изашло у сусрет сиромашнијим задругарима, а извесна штета се компензирала извозом свиња.

Ситуација на домаћим и страним пијацама у 1932 години била је једна од најгорих. У 1933 години стање се није поправило, него су цене стоци на страним пијацама пале према претходној години за читавих 20% услед привредне кризе. На домаћим пијацама цене су биле неки пут веће него у иностранству, те су се на извезеној стоци трпели губици. У земљи су владале велике сточне заразе код свиња, које су у неким крајевима уништиле скоро 50% продукције.

У овој години наступиле су велике препреке извозу стоке за Праг, јер је у бив. Чехословачкој образован синдикат коме је поверена контрола увоза стоке, и право да наплаћује од увозника свиња 62 К. ч. по комаду, што је врло осетно погодило интересе свих наших извозника, јер по вагону та такса износи око 5.000.— динара. После борбе од два месеца, монопол чехословачких комисионара укинут је.

У 1934 год. Савез је имао 17% од укупног контингента, али пословање није било велико, јер су почетком године цене на иностраним пијацама биле мање од цена на домаћим. Пошто је Савез био обавезан да цео свој контингент извезе, то је морао доплаћивати на извозу свиња, те је ово пословање завршено са губицима.

Водећи рачуна о измењеним приликама, Савез је почео рад на задружној преради стоке, и за ту сврху је узео у закуп велику кланицу у Запрешићу, која је отпочела рад 1 септембра. Тај подухват Савез је успешно спровео и кланица је показала већ прве године добре резултате. За четири месеца продала је робе за 5,645.192 динара и отпочела са извозом бекона за Енглеску, који је потпуно задовољио укус енглеских потрошача.

У првој половини 1935 год. ситуација на сточној пијаци у иностранству у односу према претходној години није се ништа поправила. Из тих разлога Савез се уздржавао од послова и продавао је само мање количине стоке. Ипак је са успехом рађено на извозу коња за Швајцарску и Немачку. У другој половини године послови на светским пијацама су много оживели и цене свињама су скочиле у Бечу, Прагу, Немачкој и у другим земљама. Савез је користио своје контингенте за Беч и Праг и пласирао у много већој мери своје кланичне производе уз повољне услове. Освојене су нове пијаце не само за живу стоку него и за кланичне производе. Тиме је

Савез ступио у ред највећих извозничких установа у земљи. Укупно је извезено стоке и сточних прерађевина у 1935 год. за 52,839.975 динара.

Целокупни посао на задружној продаји стоке завршио је Савез са великим моралним успехом и вишком од 827.849 динара.

У 1936 години Главни савез српских земљорадничких задруга преноси послове свога Одељења за задружну продају стоке на Главну земљорадничку сточарску задругу, која је основана крајем 1933 године. Главна задруга је у претходним годинама радила на пропаганди сточарског задругарства, производњи, селекцији и чувању здравља стоке. У овој години, пак, проширује се рад и на уновчењу сточарских производа.

Као и ранијих година, настављен је редован извоз за Аустрију и Чехословачку, али поред тога дошле су и нове пијаце (Шпанија), и проширење пословања са Немачком, а такође и на домаћој пијаци са производима кланице у Запрешићу. Продаја задружне стоке и сточних прерађевина у овој години надмашила је све претходне и достигла је завидну цифру од 70,804.281 динар.

Нарочиту пажњу посветила је Главна сточарска задруга да у извозу учествује што већи број задруга и задругара, како би се што шире произвођачке масе користиле задружним извозом.

У 1937 год. Г. з. с. з. поред редовног извоза у бив. Аустрију и бив. Чехословачку и сезонског извоза за Немачку, и поред снабдевања свињама кланице у Запрешићу, први пут је радила и на извозу стоке за Левант.

Укупна вредност продате стоке и сточних прерађевина Г.з.с.з. изнела је 68,126.441 динар, тј. за 2,677.840 динара мање него у претходној години, услед знатно смањеног пословања са Швајцарском, као и услед престанка извоза коња. Посао са Швајцарском скоро је потпуно изостао стога што Главној задрузи није био омогућен компензациони уговор.

У 1938 години извоз стоке и сточних прерађевина из наше земље осетно је подбацио (за 180,000.000 динара), нарочито: говеда, свиња, ситне стоке, вуне. Промене су дошле великим делом као последица присаједињења Аустрије Немачкој, јер је укупна вредност нашег извоза свиња и говеда у Аустрију пала са 221,896.000 дин. на 94,601.000 дин. Мање је из-

везено 94.665 комада свиња на бечку пијаци. Такође и у Чехословачку је извезено мање за 163,000.000 динара. А није био повољан извоз ни у Италију, јер је наш извоз стоке и сточних прерађевина пао са 148,000.000 динара у 1937 години на 64,816.000 дин. у 1938 години услед рђавог функционисања југословенско-италијанског клиринга. Извоз стоке у неким месецима нарочито је отежавала и појава шапа.

Из ових разлога вредност продате стоке и сточних прерађевина Г.з.с.з. је била мања него у двама претходним годинама, али је ипак износила завидну суму од 60,767.136 динара.

Материјални ефекат задружног уновчења стоке

За период од почетка пословања, дакле од марта 1932, па до децембра 1939 године Главни савез срп. земљорадничких задруга уновчио је од својих задруга следеће количине:

Табела извезених свиња, волова, коња, живине, оваца и вуне од 1932—39 године

Год.	Свиња	Говеда	Коња	Оваца	Живине	Вуне	Укупна вредност
		к о м а д а			килограма		Динара
1932	25683	760	—	1810	—	—	37,235.917.—
1933	30879	1120	—	1088	32684	—	48,325.397.—
1934	10544	938	71	382	39981	58793	19,510.543.82
1935	12865	252	900	1088	32684	—	52,839.975.17
1936	42151	1990	514	—	18182	—	70,804.281.—
1937	45611	1480	60	—	—	—	69,126.414.—
1938	37649	922	—	—	—	—	60,767.136.—
1939	34671	1672	926	—	—	—	69,730.147.—

(11 мес.)

Како се из предњег прегледа види, може се рећи да је извоз константно растао, изузев годину 1935, где је смањење проузроковано:

- 1) заразом шапа и слинавке у Моравској бановини,
- 2) реорганизацијом пословања, и
- 3) недостатком кредита, јер у то доба још Савез није могао рачунати на кредитирање са стране привилегованих банака.

Мало смањење у броју извезених говеда у 1938 г. проузроковано је исто тако код говеда и свиња заразом слинавке и шапа.

Једновременно износимо овде и упоредан преглед **цена** од почетка пословања до конца 1938 године из кога се види просечна цена коју су задруге постигле у тој години за своју робу и просечна цена која је владала на најважнијим пијацама за поједине врсте стоке. Просечне пијачне цене добивене су од Завода за унапређење спољне трговине.

Просечне цене

Подаци Завода за унапређење спољне трговине и Г.с.з.з.

год.	у земљи		цене Г.с.з.з.		бише или мање	
	свиње	гобеда	свиње	гобеда	свиње	гобеда
1932	8.50	6.06	8.53	6.09	+0.03	+0.03
1933	7.81	4.29	8.18	4.98	+0.37	+0.69
1934	7.66	4.75	7.14	4.52	—0.52	—0.23
1935	7.56	4.34	8.46	4.88	+0.90	+0.54
1936	7.69	4.69	7.87	5.09	+0.18	+0.40
1937	8.11	5.78	8.20	6.28	+0.09	+0.50
1938	8.14	5.59	9.60	6.68	+1.46	+1.09

Г.с.з.з. је просечно више плаћао за свиње 0.42 дин. по килограму.

Г.с.з.з. је просечно више плаћао за волове 0.50 дин. по кгр.

Из овога прегледа се види и може се лако срачунати које је и колике огромне вишкове у цени дало задругарство својим члановима. Ови вишкови далеко премашају оне о којима се у последње време неодговорно и нестручно говори, као и оне које је Завод за унапређење спољне трговине постигао и, мање или више, некорисно употребио.

Исто тако из ове табеле видимо да су разлике између пијачних цена и цена које је Главни савез давао задругарима (изузев једне године) све веће и веће тако, да у раздобљу од 7 година се пењу од 3 паре на 1.46 дин., односно 1.09 динара по кгр. И ово је један необориви доказ да задругарство може и хоће да утиче на побољшање цена, па чак и онда кад му се чине сметње као што је био случај досада.

Задружна кланица

Пошто борба за повећање задружних контингената није успела, а потребе задругара-произвођача премашују квоту

додељену задругарству, морао је Главни савез српских земљорадничких задруга тражити, поред проналажења нових појаца, и друге путеве да осигура уновчење робе својих чланица. У томе циљу, године 1934 Савез узима најпре у најам, а онда и дефинитивно купује Индустрију месних производа у Запредићу, која има за циљ да бар делимично ублажи недостатак извозних контингената. На овај начин се аутоматски повећала и величина задружног интервенционог поља, која се огледа у већој стабилности цена и његовом апсолутном повећању на једној страни, а на другој страни у моралном успеху задругарства.

Од нарочите је важности Кланица, у доба великих зараза, када је због ветеринарских конвенција извоз у иностранство често пута немогућ. Овај моменат је био од пресудне важности за одлуку Г.с.з.з. по овом питању већ и због горког искуства из доба пре рата када смо врло често долазили у ситуацију да не можемо извозити. Већ година 1938 потврдила је ово наше схватање, јер је скоро цела државна територија била обухваћена заразом слинавке и шапа.

Последњи догађаји у свету су задружној кланици односно произвођачима-задругарима ставили у изглед и могућност снабдевања оружане силе и цивилног становништва преко задругарства, што досада није било могуће.

Селекција стоке

Проширењем задружне делатности и на уновчење стоке створене су материјалне могућности за унапређење сточарства, којих до тада није било. Познато је са колико је мало средстава располагало Министарство пољопривреде за унапређење сточарства, а исто тако је познато како је и колико тај рад био несистематски. Задругарство је оба проблема, и питање материјалних средстава и питање систематског рада, решило енергично. Стварањем средстава за набавку приплодних грла на једној страни и средстава за спровођење селекцијског рада на другој страни, Г.с.з.з. је био у могућности да сточарству на територији на којој ради да огромне користи и побољша како квалитет тако и корисност држања стоке. Применом методе чистих линија у производњи, пресечени су дотадањи јалови експерименти и целокупни рад постављен на

научну основу. У овом циљу Г.с.с.з. увози не само мушка него и женска грла, води о њиховом потомству рачуна и на тај начин ствара солидну основу за даље размножавање овог чистокрвног приплодног материјала. Константним довозом нових приплодних грла спречена је могућност парења у сродству и тако осигуран правилан развитак нашег сточарства.

Из доњег прегледа види се бројно стање Савезовог увоза приплодне стоке по годинама:

У 1933 год. 30 крава и јуница сименталске пасмине; у 1934 год. 11 бикова и 3 јунице; у 1935 год. 111 крава и 66 бикова; у 1936 год. 53 краве, 46 бика и 38 коза; 1937 год. 15 крава и 5 бикова; све у укупној вредности од 5,810.231 дин.

Морамо, нажалост, констатовати, да је у години 1938 овај рад од стране надлежних онемогућен.

Паралелно са увозом Г.з.с.з. код свих својих сточарских задруга, први пут на свом подручју, увела је модерно **запатно књиговодство**, коме је циљ да евидентира како генетичку вредност појединих линија и запата, тако и економску вредност. Ово запатно књиговодство има, дакле, да послужи будућем раду као темељ и од њега се очекује много.

Материјални ефекат односно допринос кога је Г.з.с.з. у облику увезених грла ставио на расположење нашим сточарима премаша суму од 3 милиона динара и, према писму г. Министра пољопривреде бр. 23950/III од 2 априла 1937 год., упућено г. Министру финансија претставља дотада највећи новчани напор ове врсте у нашој земљи.

Од ових увезених грла се сада налази у приплоду округло 1800 комада самога подмлатка, не рачунајући ту огроман број грла која су отишла на кланицу као квалитетно месо.

Велики успех на сточарским изложбама

Сви успеси Г.з.с.з. на пољу селекције налазе своју потврду на великим изложбама и сајмовима приплодне стоке. Г. з. с. з. се на овим изложбама појављује први пут 1935 године са следећим резултатом:

Од укупно 87 I награда на изложби у Младеновцу добила је шампионат за најбољег бика. Исто тако 11 осталих почасних награда добили су све задругари Г.з.с.з.

У 1936 години од изложених 43 грла награђено је I наградом 18 грла, II наградом 10 грла и III наградом 8 грла.

На другој земаљској изложби исте године од 202 I награде добиле су чланице Г.з.с.з. 79, и од 169 II награда 95.

Већ 1937 године могуће је видети прве резултате смисљеног селекцијског рада и на изложбама у Новом Саду и Младеновцу проценат учешћа Г.з.с.з. у наградама се пење на 80%, а удео у броју изложене стоке на 60%.

1938 г. је овај проценат још већи и од 101 изложеног грла награђено је 85 од чега Ia наградом 2, I 27, II 21 и III 35 грла. Највећу почасну награду Краљев пехар на овој изложби добија једна задруга чланица Г.з.с.з., а највећи број почасних награда као и најбољих задружних скупина релативно и апсолутно имају задруге Г.з.с.з.

У 1939 год. одржане су две велике изложбе стоке: у Новом Саду и Младеновцу. Г.с.с.з. са својим задругама показао је на овим изложбама успехе. На међународној изложби и сајму приплодне стоке у Н. Саду, где су учествовали сви задружни савези са територије Дунавске бановине, учествовао је и Г.с.с.з., и од укупног броја излагача отпадало је на излагача Г.з.с.з. код: говеда 37%, свиња 18%, оваца 12,5%, и у укупном броју излагача са 32,3%. Телади и прасиће изложиле су једино чланице Г.з.с.з., а добиле су за говеда 19 првих, 25 других и 33 трећих награда..

На изложби у Младеновцу од укупног броја излагача отпадало је на чланове Г.з.с.з. код говеда 64% и 59% од укупног броја изложених грла, а код свиња 69% и 54%, код оваца 40% и 42%. Првих награда добила је Г.з.с.з. 72% код говеда, 48% других награда и 64% трећих награда, а код свиња 39% првих награда и 56% других награда. Из горњих података види се да је Г.з.с.з. показала на овим изложбама највеће успехе.

Од велике важности за напредак сточарства су смотре које Г.з.с.з. одржава код појединих својих задруга, чији је циљ одабирање приплодних грла, обележавање истих као и њиховог подмлатка и увођење запатних књига. Овај селекцијски рад захтева много материјалних жртава, нарочито због велике потребе за стручним особљем које овај посао мора вршити.

У 1938 год. су селекцијске комисије Г.з.с.з. извршиле преглед 141 задруге.

Ветеринарска служба

Наше сточарско задругарство је било присиљено да поведе рачуна о ветеринарској служби у народу, јер се показало да досадања ветеринарска служба ни бројно ни квалитетно не одговара потребама земљорадника. У томе циљу, у заједници са Савезом здравствених задруга, Г.з.с.з. је организовала сопствену ветеринарску службу. Само на цепивима у 1938 години уштеђено је близу 200.000.— динара, а констатовано је да од укупне сточарске имовине штета због болести и помора износи на просечан посед од 11 ха 21%, и да је потребно интензивирати ветеринарску службу повећањем броја ветеринара и оснивањем ветеринарских амбуланти. Успело се да се повећа број ветеринара од 4 на 7 и основане су 3 ветеринарске реонске амбуланте, те се на овом пољу показало да је задругарство најбољи и најсигурнији инструменат за обезбеђење народне имовине. Нажалост, мора се констатовати да је Правилником о организацији ветеринарске службе делимично овај посао онемогућен.

Велики полет сточарског задругарства

Главни задружни савез Краљевине Југославије почео је од 1928 год. да води исцрпнију статистику по врстама задруге. Према тим подацима у чланству задружних савеза, који припадају Главном задружном савезу, било је у целој земљи сточарских задруга: 1928 г. 43, 1929 г. 76, 1930 г. 130, 1931 г. 270, 1932 г. 266, 1933 г. 364, 1934 г. 383, 1935 г. 405, 1936 г. 544, 1937 г. 560 и половином 1939 г. 747.

Нарочито је био велики успех Главне земљорадничке сточарске задруге, која је за непуних седам година повећала број својих сточарских задруга са 21 на 315, као што нам показују следећи подаци:

1933 год.	21	сточарска задруга са	21	уделом
1934 "	31	" "	"	31 "
1935 "	61	" "	"	66 "
1936 "	128	" "	"	185 "
1937 "	198	" "	"	282 "
1938 "	233	" "	"	380 "
1939 "	315	" "	"	455 "

У 1939 год. задруге чланице Г.з.с.з. биле су по бановинама распоређене овако: Дунавска 152, Моравска 78, Дринска 54, Зетска 13, Бановина Хрватска 7, Управа града Београда 6, Врбаска 3 и Вардарска 2.

Овај велики посао на организовању сточарског задругарства провела је Г.з.с.з. напором и материјалним средствима својим и својих чланова земљорадника-сточара.

Благотворно дејство сточарског задругарства на подизању квалитета стоке и опште унапређење сточарства није могуће у потпуности бројкама приказати. Али постигнути резултати показују да је задругарство оспособљено и за извршење великих задатака. **Задружна организација већ сада може преузети целокупан извоз стоке и успешно га изводити.**

САВЕЗ ЗЕМЉОРАДНИЧКИХ ЗАДРУГА — НОВИ САД

Савез земљорадничких задруга у Новом Саду постоји од 1928 год., а данас има 460 задруга са 36.000 чланова. У чланству се налазе и два ревизијска савеза: Средишњи савез чехословачких земљорадничких задруга и Средишњи савез слатководних рибарских задруга, — као и две средишње задруге: Савез сточарских одгајивачких задруга и Прометна централа земљорадничких задруга, основана као задруга у децембру 1931 године.

Прометна централа бави се извозом стоке од 1931 год. Коњуктура је од 1931 до 1934 била повољна, па су произвођачи зарађивали од 9 до 14.000 дин. по вагону. Од 1934 до краја 1935 била је коњуктура слаба, док се иза тог времена опет поправила. За све трошкове узима Прометна централа 30 до 50 пара по кг. у извозу свиња, а дин. 100 по комаду у извозу говеда. У случају губитка не узима ништа.

Стоку купује Савез од својих чланова задругара већином у Суботици, Чантавиру, Врбасу, Пашићеву, Новом Саду, Темерину, Бачкој Тополи, Бачкој Паланци и Бајмоку.

У његовом извозу узима учешћа 27.000 задругара. Неколико диплома, медаља и новчаних награда добили су његови чланови на изложбама у Новом Саду и Младеновцу. Савез има своје стручно гласило „Српски задругар“.

Из његових статистичких података о извозу стоке ва-
димом:

Извезено у државу	Извезено багона у годинама				
	1935	1936	1937	1938	1939
1.) Сбиње					
У бившу Аустрију	27	82	60	49	58
Чешко-Моравску	17	100	75	23	61
Немачку	—	5	17	17	17
Швајцарску	—	—	—	—	2
Словачку	—	—	—	—	6
Италију	—	—	1	—	—
2.) Лаке меснате сбиње					
У бившу Аустрију	—	10	—	2	—
3.) Заклане сбиње					
У Немачку	—	4	11	—	—
4.) Говеда					
У бившу Аустрију	—	7	3	8	15
Чешко-Моравску	—	—	—	—	1
Немачку	—	8	3	5	14
Италију	—	—	—	—	20
Шпанију	—	3	—	—	—
5.) Коњи за клање					
У Француску	—	—	—	—	11
Свега: 742 багона	44	219	170	104	205

САВЕЗ АГРАРНИХ ЗАЈЕДНИЦА — НОВИ САД

Савез аграрних заједница у Новом Саду основан је као потреба и последица аграрне реформе и колонизације, у јуну 1923 год., а има данас 172 задруге — заједнице са преко 9000 чланова. Чланови су месни аграрни интересенти, добровољци, колонисти, оптанти и слепи инвалиди. Укупан број чланова породица износи 45.044. Од поменутог броја чланова није имало властите куће њих 1500.

Извозом стоке бави се 6 његових специјалних сточарских задруга са 294 задругара. Чим је Савез почео да интервенише дигла се је цена за 1.50 до 2 дин. по кг. Задругари добијају по 8 дин. по кг., док је на пијаци цена 6.50 дин. Од чисте

зараде узима заједница за режијске трошкове 20%, али у случају слабог резултата сама сноси све трошкове. Његове су утоварне станице: Суботица, Пивнице, Сомбор, Бачка Топола, Пашићево, Чантавир, Бечеј, Бајмок, Ада.

Аграрна сточарска задруга Пивнице бави се и селекцијом стоке приплодних грла. У 1939 години изложила је на изложбама у Новом Саду 119 нераста, а год. 1938 129 нераста, 2 бика и 1 пастува. За нерасте је добила 1938 год. 70 првих и 59 других награда као и 2 друге за бикове, а у 1939 год. 65 првих и 54 друге за нерасте. Поред тога добила је три пехара и четири скупне награде, а и награду Намесника г. д-ра Перовића.

Извоз свиња Савеза агр. заједница је по годинама овај:

у 1937 г.

Трмесече	Аустрија	Немачка кг (заклане)		ЧСР	Италија	Вредност
I.	360	174	13.990	495	—	849.995 —
II.	405	—	—	275	—	582.922. —
III.	315	—	—	135	—	150.219. —
IV.	404	300	34.250	495	45	1.270.883.30
Свега	1.484	474	48.240	1.400	45	2.864.015.30

у 1938 г.

Трмесече	Аустрија	Немачка свиње болови		ЧСР	Вредност
I.	490	240	—	45	1,336 232.51
II.	438	300	—	48	1,074 066.23
III.	—	761	30	160	1,602 055.28
IV.	—	890	10	48	1,763 533.54
Свега	928	2.191	40	301	5,785.887.56

у 1939 г.

Трмесече	Немачка болови		Чешка	Италија	Швај- царска	Вредност
I.	435	...	150	—	—	1,036 447 10
II.	705	22	615	—	—	2,406 130.35
III.	460	24	655	15	—	1,952.454 —

САВЕЗ ХРВАТСКИХ ГОСПОДАРСКИХ ЗАДРУГА

Савез хрватских господарских задруга основан је 1932 год. под именом Задружна господарска свеза, задруга с.о.ј. Своје име променила је 1936 год. Савез је основан као пословни савез чланица ревизијског савеза Задружне свезе, које су се бавиле уновчењем пољопривредних и сточарских, кућних и живежних потрештина за своје чланове.

1936 год. приступиле су у Задружну господарску свезу и све задруге, чланице другог ревизијског савеза, т.ј. Главног савеза хрватских привредних задруга у Загребу, па је том приликом мењано и име Савеза.

1937 год. ступиле су у Савез хрв. господарских задруга и сточарске задруге из трећег ревизијског савеза: Задружне матице у Сплиту. Тако данас фунгира Савез хрв. господарских задруга као пословни савез трију ревизијских савеза: Задружне свезе, Главног савеза хрватских привредних задруга и Задружне матице у Сплиту.

Извозом стоке почео се савез бавити у мањем обиму већ 1932 год. За свој властити рачун није никада извезао ни једног вагона, већ је читав утржак појединог вагона одобравао задругама, док је од утршке добијао само ефективне издатке и 1—3% за ревизијске трошкове. За време лоше коњунктуре и у случајевима већег броја угинуле стоке није уопште узимао провизије.

Пијаца је пре појаве задружног извоза била дезолантна, цене ниске, али већ 1933 год. на пример Сељачка господарска задруга у Бајмоку, јавља, да су цене свињама на њиховом тржишту 5½ дин. по кг., а њихови чланови добили су путем Савеза дин. 9.18. Детаљном анализом цена на тржишту Савеза и постигнутих цена директним извозом установљено је да су задруге постигле у год. 1937 вишак од дин. 1,357.255 (341 вагон), а год. 1938 вишак од дин. 1,489,335 (395 вагона).

Поред овог материјалног момента треба подвући да је Савез давао задругарима упутства за што бољу селекцију стоке, нарочито путем свог гласила „Задружне свијести“. На страним тржиштима ужива Савез глас уредног добављача стоке најбоље и најплеменитије расе.

Савез извози стоку са територија бановине Хрватске, надаље Дунавске бановине и нешто из Врбаске бановине, а

у извозу учествује 149 задруга са 39.462 задругара. (Сва три ревизијска савеза имају 689 задруга и 178.338 задругара).

Поједини задругари учествовали су на изложбама (у Новом Саду) где су добили неколико првих награда.

Савез је од 1 јула 1932 год. до 30 септембра 1939 год. извезао:

698	ваг. са	32.802	ком. масних свиња за Беч	Дин.	50,033.504 11
53	« «	3.560	« меснатих « « «	«	3,115.927 52
576	« «	27.047	« « Ч. С. Р.	«	43,214.183.01
104	« «	5.458	« живих « Немачку	«	7,908.052.50
21	« «	1.480	« закланих « «	«	2,167.172.50
10	« «	458	« живих « Италију	«	697.337.—
9	« «	481	« « « Словачку	«	777.975.—
1	« «	65	« « « Загреб Ц	«	70.765.—

1.4/2 ваг. са 71.351 ком. свиња у вредности од Дин. 107,984.916.64

175	ваг. са	1.794	ком. говеда у Аустрију	Дин.	7,781.467.13
126	« «	1.465	« « Немачку	«	6,585.014 40
5	« «	70	« « Шпањолску	«	242.073.—
36	« «	521	« « Италију	«	2,118.452.—

342 ваг. са 3.850 ком. говеда у вредности од Дин. 16,727.006.33

8	ваг. са	64	коња за рад у Немачку	Дин.	497.570.—
14	« «	193	« « клање Аустрију	«	205.782 05
1	« «	14	« « « Мађарску	«	14.244.—
19	« «	304	« « « Француску	«	562.418.—
2	« «	45	« « рад « Италију	«	95 712.—

44 ваг. са 620 коња у вредности од Дин. 1,375.120.00

6	ваг. са	35.619	кг. овчијег мяса за Париз	Дин.	272.444.55
7	« «	910	ком оваца у Ч.М. П.	«	165.512.—
4	« «	435	сандука јаја у Италију	«	431.910.—

односно у свему

1.875 ваг. у вредности од Дин. 126,957.515.77

ГОСПОДАРСКА ЗВЕЗА — ЉУБЉАНА

Господарска звезда у Љубљани ради као централа за робно пословање Задружне звезде (основане 1900 год.) која има данас 707 задруга са 144.475 задругара. Задружна звезда има и своју новчану централу Задружну господарску банку. Према последњем извештају износе улози на штедњу код Звезде 183,407.288 дин., а улози код задруга 856,622.287 дин. Цело-

купан промет у год. 1938 био је 2,820,594.735 дин., уплаћени удели дин. 8, 430.240, а укупни резервни фондови 23,479.853 дин. Сем Господарске свезе у чланству Задружне свезе налазе се још и ове главне задруге: Осредње млекарне у Љубљани, Звеза млекарских задруга у Љубљани, Звеза живинорејских селекцијских задруга за пинцгавско говедо у Крању, Прво делавско конзумно друштво и Осредња кметијска задруга у Марибору. Звеза издаје своје пропагандистичко гласило „Народни господар“, који излази већ 50 година.

Господарска звезда као робна централа Задружне свезе почела је са извозом заклане и живе стоке већ год. 1920. Данас има и сопствену најмодерније уређену кланицу.

Од каквог је ефекта био њезин рад на подручју извоза стоке види се из званичних уверења општинских власти (нарочито у Прекомурју), да јој је успело подићи цену од дин. 2 по кг. на дин. 7.50. Делокруг њезиног извозног рада је цела Словеначка и делимице Дунавска бановина, у којој се најпосе истакла Главна пољопривредна и сточарска задруга у Суботици са филијалом у Сомбору. 25 њезиних задруга интензивно се баве извозом стоке. Успех тога рада је потпун, иако нису биле повољне прилике за извоз Господарске свезе све до год. 1935. Пропагандистички рад врши звезда јавним предавањима, преко „Народног господара“, брошурама, годишњим извештајима и сл.

У год. 1938 извезла је у Италији 28 вагона говеда у вредности од 1,570.944 (434 комада). У Немачку 775 свиња и 250 говеда у вредности од 3,500.934 дин.

У год. 1939 (до нов.) у Италију 51 вагон говеда, у Немачку 128 вагона говеда и свиња, у Швајцарску 1 вагон говеда и 1 вагон свиња.

ЗЕМАЉСКИ САВЕЗ ПОЉОПРИВРЕДНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАДРУГА — БЕОГРАД

Земаљски савез пољопривредних сточарских задруга у Београду основан је марта месеца 1932 год. као „Савез сточарских задруга у Дунавској бановини“ са седиштем у Новом Саду, а 1933 год. измењен је назив у „Савез сточарских за-

друга“, Нови Сад, пословница Београд. Године 1936 дефинитивно је усвојен назив „Земаљски савез пољопривредних сточарских задруга“, Земун, пословница Београд. У свом чланству има од 1 јануара 1939 год. 71 задругу и Обласни савез са 3712 задругара.

Сви послови око извоза стоке концентрисани су у Савезу у Београду, а извозом је започео у већој мери 1935 год.

Својим радом на откупу задружне стоке Савез је много допринео да се знатно подигну цене стоци у крајевима где се он појавио као купац. Сточарске задруге, односно њихов рад на унапређењу сточарства до данас, показао се као најподеснији за сваку акцију на унапређењу ове привредне гране пољопривредника. Земаљски савез постигао је видне резултате, нарочито у говедарству у Поморављу, Барањи, Срему, Бачкој, Банату и некојим крајевима Шумадије. Ови су крајеви данас чувени у одгајивању сименталског говечета, а особито бикова за даљњи приплод. Познати су њихови успеси на сточарским изложбама.

Земаљски савез извози стоку највећим делом са територије Дунавске бановине.

Произвођачи учествују у врло великом броју, који се не може тачно прецизирати, јер се роба узима од задругара појединаца. Задруге не извозе самостално, па се сав извоз врши преко Савеза.

Земаљски савез учествовао је на свим изложбама у Новом Саду и Младеновцу од год. 1934 до данас, са великим бројем говеда и грла ситне стоке, па је од одликовања досад добио четири пехара Њ. Вел. Краља за најбоље однеговане бикове. Награда је додељена власницима однегованих грла. Врло високе резултате постигао је и у награђивању приплодне стоке.

Савез је набавио досада око 180 приплодних бикова делом из земље, делом из иностранства за одгајивачке задруге сименталског говечета, 20 бикова подолске расе, 30 пастува, и око 200 грла приплодњака ситне стоке. Савез спроводи селекцију стоке и успостављање потребних запатних књига већ од 1934 год. 1938/39 извршена је генерална селекција говеда па је одвојено за контролу даљњег приплода 700 грла. У Иригу је том приликом одвојено 200 чистокрвних грла подолске расе. Основана је и „Задружна контролна станица за селекци-

ју подолског говечета". Пелцовање стоке вршено је на задружној основи преко савезовог ветеринара. 1939 год. уведена је и контрола музности.

Извоз Земаљског савеза пољопривредних сточарских задруга кретао се по годинама овако:

1934 г.	5	вагона свиња, живине и јаја у вредности	Дин.	572.000
1935	22	« « и волова	«	1.468.190
1936	126	« « «	«	8.151.930
1936	14	« живине и јаја	«	563.566
1937	34	« свиња, живине и јаја	«	2.988.027
1938	60	« « и говеда	«	3.971.122
1939				
до 30/VI	78	« « «	«	6.040.548
до 30/XI	54	« « « у прибл.	«	5.000.000

Свега 333 вагона крупне и ситне стоке у вредности Дин. 28.755.385

КМЕТИЈСКА ДРУЖБА — ЛЈУБЉАНА

Кметијска дружба у Љубљани је поред Економа, средишње господарске задруге, робна централа Звезе словенских задруг, чији почетак рада треба тражити већ у Звези словенских посојилниц, које је основао Михаел Вошњак год. 1883., односно и у Задружном савезу у Цељу (1903 год.) Основана је год. 1907, када је са цељским савезом спровела неке врсте фузију и поделила територију рада. Њезине су задруге већином кредитне, а има их набављачких, обртних, винарских, водоводних и др. У свему их има 385 са 3521 уделом. Укупни новчани промет свих учлањених задруга износио је год. 1938 дин. 2.302.480.016. Резерве и удели Звезе износе дин 1.480.957, промет Звезе 488.089.788, улози 34.354.341 дин, кредити 28.196.071.

Сама Кметијска дружба претворена је у Задругу 1933 год. Раније је постојала као друштво пуних 170 година. Кметијска дружба има 330 подружница са преко 11.000 чланова. 24 подружнице раде као самосталне задруге.

Са извозом стоке почела је Кметијска дружба 1933 год. те је врло брзо постигла регулацију цена на тржишту. Врло интензивну пропаганду врши у свом стручном часопису „Кметовалцу“, у којем се нарочита пажња посвећује тржним извештајима и задругарству уопште. Дружба се жали да

има премало контингента. Посвуда на терену плаћа произвођачима 20—30% вишу цену него ли што плаћају извозници и домаћи купци. Занимљиво је, да је Дружба често прима ла од задругара молбе да се појави преко својих претставника на сајмовима, иако сама не мисли да купује, јер већ само њезино присуство знатно повисује цене.

Све утоварне станице Кметијске дружбе налазе се на територији Словеначке, а то су: Горња Радгона, М. Собеа, Пуцонци, Белтинци, Средишће, Ормож, Птуј, Марибор, Шт. Јур, Пониква, Прагерско, Шмарје, Местине, Зидан Мост, Лашко, Римске Топлице, Севница, Брежице, Кршко, Љубљана, Велике Лашће, Видем-Кршко, Добрепоље, Ново место, Мокроног, Метлика. Нешто мало утоварено је и у Суботици и Сомбору.

У извозу је узело учешћа око 5000 задругара. Пре светског рата бавила се Дружба интензивно подизањем сточарства, а после рата велики део њезиног рада прешао је на Банску управу. За покриће режијских трошкова узима Дружба 1—3%.

Кметијска дружба је послала 1933 год. 25 вагона говеда у Аустрију, 1934 год. 17 вагона, 1935 год. 15 вагона, 1936 год. 20 вагона говеда у Немачку, 1937 год. 20 вагона, 1938 год. 17 вагона. Свиње је почела извозити тек год. 1936, кад је у Аустрију лиферовала 2 вагона дебелих свиња, а 1 вагон закраних у Немачку. 1937 год. 10 вагона у Аустрију, 7 вагона у Немачку и 1 вагон у Италију. 1938 32 вагона у Немачку.

ЕКОНОМ, СРЕДИШЊА ГОСПОДАРСКА ЗАДРУГА — ЛЈУБЉАНА

ЕКОНОМ, средишња господарска задруга у Љубљани је — како рекосмо — такођер пословна централа Звезе словенских задруга. Почела је извозити 1932 год. и са своје стране много је допринела, да је произвођач дошао до бољих цена. У извозу узима учешћа 15 сточарских задруга. Њезине су утоварне станице за говеда: Зидани мост, Лашко, Марибор, Горња Радгона, Ормож, Велика Лока, Добрепоље, Стична, Љубљана, а за свиње: Љубљана, Велика Лока, Метлика, Ма-

рибор, Горња Радгона, а такођер и Осијек, Мали Идош, Сомбор, Чантавир и Ђаково.

Статистика извоза „Економа“ показује да је 1937 год. извезено 27 вагона говеда (272 ком.), 18 вагона свиња (806 ком.), год. 1938 25 вагона говеда (262 ком.) и 33 вагона свиња (1605 ком.). Год 1937 постигнута је цена за говеда од Пф 0.75 до Шил. 1.05, за свиње од Шил. 1.50 до Шил. 1.70, год. 1938 преузео је обрачуне Завод, а постигнута је цена за говеда од дин. 6.50 до 9.50, за свиње од дин. 9.50 до 11.25. Год. 1937 била је куповна цена за говеда од дин 5.50 до 6, за свиње дин 7.50 до 8.50, а год. 1938 за говеда дин 5.50 до 6.50, за свиње од дин. 8.50 до 9.50.

СРЕДИШЊА ЗАДРУГА ЗА СВИЊОГОЈСТВО И СЕЛЕКТОР, САВЕЗ ОДГАЈИВАЧКИХ НЕМАЧКИХ ЗАДРУГА — НОВИ САД

Средишња задруга за свињогојство и Селектор, савез одгајивачких немачких задруга, у Новом Саду, фунгирају као робна централа немачке Пољопривредне централне кредитне касе.

Средишња задруга за свињогојство има 124 задруге „Сељачких испомоћи“ са 22.553 члана, 94 задруге за гојење и искориштавање свиња са 4.110 чланова, 17 сточарских задруга са 1.042 члана и 3 живинарске задруге са 3.605 чланова. Свега 238 задруга са 31.310 чланова.

Извози свиње од 1931 год., тј. од прве године свога живота. Пропаганду врши путем часописа „Der Landwirt“, гласила централне касе. Одликована је са неколико диплома на међународним изложбама у Новом Саду. За режијске трошкове узима 30 пара по кг у случају повољног резултата.

Последње цене, одређене на седници Претседништва Средишње задруге за свињогојство, 13 новембра ов. г., јесу ове: прима дебеле свиње младе: 170 кг на више 9.50 дин., од 150 до 169 кг 9.10 дин., од 135 до 149 кг 8.70 дин.

Свиње извози у Немачку (раније Чехословачку, Аустрију

и Немачку), Италију, Француску, а и у унутрашњост земље. У свему показује њезин извоз по годинама:

Време	Вагона	Ком.	Кгр.	Вредност	пр. цена
1931	300	14.682	1,941.095	14,828.425	7,63
1932	320	17,219	2,307.503	16,067.449	6,96
1933	278	12.994	2,229.596	17,545.735	7,87
1934	94	4.629	768.480	5,283.110	6,87
1935	129	5.978	1,042.745	8,490.652	8,14
1936 {закл.	120 266	6.518 12.105	973.026 2,106.366	6,515.807 15,939.872	6,70 7,56
1937 {закл.	20 160	1.032 7,334	160.412 1,271.963	1,152.175 9,454.578	7,18 7,43
1938	126	6.084	984.933	8,921.339	9,05
Свѣра	1.813	88.575	13,786.119	104,199.146	7,56
1939 I.-XI.	155	7.798	1,294.882	11,347.372	8,76
Свѣра	1.968	96.373	15,081.001	115,546.518	7,66

„Селектор“, савез одгајивачких немачких задруга, развио је најширу делатност на побољшању стоке: говеда, свиња и коња. Врши стручан преглед и брине се за стручно образовање одгајивача. „Селектор“ има преко 200 узорних крава, а бикове увози из Швајцарске. Четири његове задруге баве се искључиво контролом млека. Вођство је у рукама дипломираних инжењера агрономије, а преглед врши искључиво стручно чиновништво. Селектор је са великим успесима уче-

ствовао на свим изложбама у Новом Саду, Младеновцу, и у Милану, у Италији.

У извозу стоке учествује као робна централа немачког кредитног савеза, а за своје режијске трошкове узима, као и Средишња задруга, 30 пара по кгр. за свиње, а за говеда и коње 100 дин. по комаду, у случају повољног резултата.

Основан је 1931 год.

САВЕЗ СЕЛЕКЦИЈСКИХ ЗАДРУГА ЗА УЗГОЈ СВИЊА, ЗАГРЕБ

Савез селекцијских задруга за узгој свиња у Загребу, извезао је:

	масне свиње	меснате свиње	говеда
1) у бившу Аустрију			
1933	5.937	702	268
1934	2.803	—	80
1935	3.053	—	54
1936	2.701	470	130
1937	2.088	—	40
1938/39	3.084	—	112

2) у Чехословачку

	масне свиње
1936	2.415
1937	1.781
1938/39	2.040

3) у Немачку

	живе свиње	заклане свиње	говеда
1937	857	19.070	119
1938/39	1.150	—	176

4) у Шпанију

	говеда
1936	24

5) у Италију

	говеда
1938/39	30

НАБАВЉАЧКО-ПРОДАЈНА СРЕД. ХРВ. СЕЉ. ЗАДРУГА

Овај пословни Савез је пословна централа Средишњег савеза хрватских сељачких задруга у Загребу. Његово пословање извозом стоке развијало се овако:

1) извоз у бившу Аустрију

	масне свиње	меснате свиње	говеда
1933	1.106	361	202
1934	263	—	110
1935	3.838	—	110
1936	2.944	336	110
1937	2.888	—	80
1938/39	6.100	67	242

2) у Чехословачку

1936	2.582
1937	4.363
1938/39	4.055

3) у Немачку

	живе свиње	заклане	говеда
1937	1.394	34.740	228
1938/39	1.505	—	204

4) у Италију

	говеда
1938/39	103

5) у Шпанију

	говеда
1936	64

VII Завршна реч

СИСТЕМ ПРЕ УРЕДА

Систем који је владао пре завођења контроле извоза односно стварања Уреда за извоз стоке, иако претставља слободну трговину, био је потпуно зависан од бечких и прашких комисионара. Они су били господари нашег тржишта. Већина, а могло би се рећи и скоро сви наши извозници, били су само њихови прикупци, који су радили по њиховом налогу и за њихов рачун. Ако се који извозник усудио да мимо њих врши куповину и иде самостално на пијацу, они су га тамо потпуно срушили, јер су били пуни господари бечке и прашке пијаце. Они су имали монопол продаје на овим пијацама, за своје услуге наплаћивали невероватно велике рачуне, који нису имали ништа заједничко са комисионарском наградом, већ су пре изгледали на ортаклук у заради. У том времену главна корист целокупног извоза нашег ишла је у корист страних комисионара и њихових југословенских прекупаца. Они су били диригент нашег извоза и наше производње, на штету целе земље. Тај систем је био штетан и он је изискивао промену, утолико пре што је дириговани увоз Аустрије и Чехословачке тражио са наше стране једну руку при извозу или бар руку која ће контролисати извоз, како би се колико-толико наши произвођачи заштитили од ниских цена, које су вештачки стварали бечки комисионари.

СТВАРАЊЕ УРЕДА

Стварање Уреда за извоз стоке јесте нужда коју је изазвала диригована трговина других држава и потреба да се наш извоз повећа и заштити. Систем који је заведен претставља једну новину у нашој извозној трговини, јер је извоз контролисан не само од државних функционера, већ јед-

новремено и од претставника произвођача, преко њихових организованих задруга или удружења, а и трговаца-извозника, који чине састав Стручног одбора, врше поделу контингента, дају дозволе за извоз и нека врста су саветодавног тела Министру трговине и индустрије, преко новостворене државне институције.

На првим седницама Стручног одбора, једно од најважнијих питања било је расподела квоте извоза између трговаца и претставника произвођача. Трговци су захтевали да се извоз потпуно повери њима, а претставници произвођача су тражили то право за себе, подносећи доказе да трговци уствари никада нису били самостални извозници, већ само прикупци страних комисионара и да су углавном још увек њихови претставници, те нашем извозу прети опасност ако њима буде поверен. Да су извозници стварно били претставници страних комисионара видело се много пута у преговорима и борбама које су биле са комисионарима, када извозници скоро никада нису смели отворено да иступају против страних комисионара или да воде битку са њима. Овај део посла остављен је поглавито задругарству, које је водило ту борбу и споља и изнутра.

У борби за поделу извозне квоте нашао се један компромис: произвођачу организованом у земљорадничким задругама дато је право извоза 40%, неорганизованом произвођачу 20% и 40% трговцима извозницима. Задругарство је противу овакве поделе протестирало, сматрајући да је премалена квота коју је добило, али је ипак за почетак било боље но што је првобитно хтело да се учини давањем 60% контингента трговцима, а по 20% задругама и произвођачима.

НЕДОСТАЦИ УРЕДА

Систем извоза који је заведен стварањем Уреда бољи је од онога система који је био пре њега, али није без мана и критике и није задовољио у оној мери произвођаче и наш извоз у којој је могао, да се више ослонио на задружне организације и да је праведнији био у одбрани интереса произвођача стоке. Главне замерке које се чине овоме јесу следеће:

1) У Стручном одбору задругарство, које претставља организованог произвођача, има мали број претставника, тако

да су претставници немоћни и врло често долази у сукоб са претставницима трговаца или чиновничких делегата, који су тешко имали разумевања (сем часних изузетака) за интересе организованог произвођача.

2) Правилници, који су после тога доношени, били су доношени без консултовања Стручног одбора или задругарства, врло често на штету извоза, а у корист извесне групе извозника која је раније овај посао обављала. Пример: јаја, живина итд.

3) Квота 40% за задруге, 20% за произвођаче и 40% за извознике неправедна је. Она фаворизира велике поседнике, који претстављају произвођаче и којих нема више од неколико стотина, и трговце, који могу да имају право само онда ако земљорадник произвођач нема својих задружних организација које извоз врше.

4) Одређени контингент од 40% за задругарство никада није уствари био потпуно испуњен. На штету задругарства су додељивани ексконтингенти, које је Аустрија или Чехословачка додељивала и које је Уред махом додељивао трговцима или ћутке препуштао да га ови узимају. Исти је случај са индустриским контингентом, који је био у више махова искључиво право коришћења трговаца, које је страна индустрија ангажовала, јер су они уствари били комисионари стране индустрије за куповину на нашим пијацама.

5) Завођење разних такса оптерећивало је неправедно извоз и стварало нову врсту порезе на земљорадничке производе.

6) Највећа неправда, која је учињена, јесте са стварањем великих фондова на тај начин, што се одузимало од произвођача по неколико десетина хиљада динара у корист фонда, па уместо да тај фонд служи искључиво за поправку цена у рђавим годинама, како је првобитно објашњено, тај је фонд служио за издржавање или особене награде чиновницима, давање разних помоћи Министарству пољопривреде и, најзад, врло често, у непознате сврхе, те би се могло рећи да је каткад то био и диспозициони фонд Министарства трговине. Јавност не зна колики је тај фонд, али се тврди да је убрано преко 500 милиона динара и не зна се како је трошен.

7) Премије које су даване, даване су без знања Стручног одбора и заинтересованих задружних организација, а у

највећем броју случајева даване су неправилно, тако да се многи наши крајеви уопште нису користили премијама, те и данас није отворена пијаца на Леванту, што би било врло корисно за многе крајеве у нашој земљи.

8) Издржавање Уреда на терет овога фонда неправилно је, јер је то једно ново оптерећење, односно опорезивање пољопривреде, пошто је државним буџетом предвиђено да се сва остала надлештва која раде за друге издржавају из општих државних прихода. Тако, државна надлештва која воде бригу о индустрији, трговини или банкарству, т.ј. социјално јачима, издржавају се на терет општих државних прихода, а Уред за стоку, који претставља социјално слабије, на терет произвођача.

9) Уред је прешао компетенције свога задатка и закључивао је самостално продаје са иностранством, које су врло често биле нестручне и на штету нашег сточара.

10) Уред се поглавито задржао на пијацама бивше Аустрије, Чехословачке и Немачке, што сада чине једну државну целину, док је остале пијаце потпуно запоставио. Нова тржишта нису уопште стварана.

11) Добру коњунктуру извоза није у највећој мери користио прави земљорадник, већ су је користили трговци и извозници и једна особена група произвођача, која се створила у доброј коњунктури, а којој није занимање земљорадња. Разни лекари, кафеџије, трговци, отпочели су са товљењем свиња, на штету правог земљорадника, који је требало да добије све користи од добре коњунктуре.

12) Добром коњунктуром нису се користили сви крајеви и сви произвођачи, већ искључиво један мали део истих.

На основу чињеница изнетих у овој књизи можемо констатовати следеће:

1) да је значај сточарства за нашу народну привреду уопште, и за наше земљорадничко господарство напосе врло велик;

2) да се унапређење нашег сточарства и рационална производња могу изводити само преко сточарског задругарства онако, како је то већ учињено у већини аграрних земаља са малим поседима;

3) да је наше задругарство у том погледу учинило велике напоре стварањем организација сточарских задруга,

селекцијом, улажући у то велике капитале, и пољопривредним сточарским изложбама, награђујући добре сточаре-земљораднике.

4) Констатујемо даље, да ће сви напори државних и самоуправних установа и задругарства бити узалудни, ако се земљораднику-произвођачу не осигура права рентабилна цена за његове сточне производе. Задругарство је и ту учинило много тиме, што је очигледно својим сточним извозним пословањем знатно подигло цену стоци.

У досадашњем систему уновчења и извоза стоке, свиња и сточарских прерађевина једино су задружне организације биле те, које су произвођачу осигурале праву остварену цену на иностраном тржишту. Без њих прави земљорадник-произвођач, особито онај мали, био би препуштен неоправданој шпекулацији, како је и био пре појаве задругарства у извозном сточном пословању;

5) Констатујемо и то да добра светска коњунктура и скок цена сточним производима буди многе жеље за стварање богатства и фондова на терет земљорадника-сточара. Ове фондове стварао је Завод за унапређење спољне трговине, употребљавајући их за сврхе, које немају никакве везе са унапређењем сточарства.

Стварањем тих фондова, чија се и висина и употреба крије, ускраћена је права цена за стоку земљораднику-сточару, што је незаконито, неоправдано и ненародно, па то претставља прикривено опорезовање сточарске производње, што би могло кобно бити за нашу производњу у будућности;

6) Коначно морамо нагласити и то, да је задругарство и у подели контингената руководило принципима праведности тако, да жалби у том погледу није било, и да је оно својим радом показало техничку спремност за ту сврху посла.

На основу ових констатација морамо утврдити да се:

1) Право извоза мора дати првенствено удруженом произвођачу кроз задругарство, које се простире на све наше крајеве и које једино даје јамство, да земљорадник-произвођач добије праву цену да унапреди сточарство и да повећа национални доходак пољопривреде. Тек онда када удружени земљорадник није у могућности, може се извоз препустити другима;

2) Према томе сматрамо, да је досадањи постотак за

задругарство, службено 40% а уствари једва 30%, премален за организацију задругарства, које је већ досад вршило извоз преко 20 средишњих пословних савеза, који су имали преко 5.500 задруга са 650.000 задружних породица.

3) Етатизација и стварање државних установа, које неодговорне и ван управе самих произвођача монополишу за себе извоз, штетно је по државне и привредне интересе наше земље, а пољопривреди ставља нов терет, земљораднику тужорство и ново опорезивање, које не важи за остале привредне гране.

НАШ ПРЕДЛОГ

Из свих ових разлога, систем који је заведен од стране Уреда, иако је бољи него систем пре њега, не задовољава ни интересе нашег земљорадника, ни интересе државне. Правдање Уреда да је стварао фондове зато да би одузео зараду трговцима, ако би било оправдано за трговце, не би било оправдано за произвођаче. А други разлог Уреда, да је ограничена количина извоза, те да се не могу сви произвођачи користити овом повећаном ценом, неоправдана је, јер постоји могућност и начин да се извозом користе сви произвођачи, а не само један ограничени број.

Из тих разлога ми сматрамо да је потребно променити начин извоза и скупштина Главног задружног савеза од 15 децембра 1939 године у томе смислу донела је следећу резолуцију:

„1) Законити претставник земљорадника-сточара јесу његове задружне организације;

2) задружне организације су незадовољне са досадашњим системом обарања цена стоци и сточним производима и стварањем фондова при државној институцији, који се не троше на одржавање цена и стварање нових тржишта, него у сврхе које немају ничег заједничког са сточарским производима;

3) потребна је реорганизација досадашњег система извоза стоке, свиња и сточних производа на основу задружне организације, јавног полагања рачуна и цена које се добивају у иностранству;

4) у новој реорганизацији треба задругарству доделити најглавније место при извозу стоке, свиња и сточних производа, јер је оно досадашњим својим радом доказало да је

стручно, материјално и технички, једино способно да малом земљораднику-сточару зајамчи праву цену и повољне увете уновчења;

5) пословање Завода за спољну трговину у интересу самих произвођача треба да остане строго у границама правилника о контроли извоза стоке и сточних производа, т.ј. да врши контролу извоза стоке, а не да се сам бави пословима. Досадање искуство је показало, да је учествовање Завода код купопродаје било за ситне произвођаче од огромне штете, јер они нису добивали праве цене које би морали добити да Завод није стварао фондове, тиме што је задржавао од постигнутих цена знатан део;

6) да би реорганизацијом извоза стоке интереси задругарства, а преко њега интереси стотине хиљада малих произвођача били правилно заштићени, Главни задружни савез тражи да надлежни фактори при новом законском уређењу овог важног привредног и социјалног питања саслушају претставнике задругарства и о оправданим интересима задругарства воде потребни рачун”.

ПРАКТИЧАН ПРЕДЛОГ

Резолуција је истакла начела по којима задругарство сматра да треба да буде организован и регулисан извоз стоке и сточних производа.

Прво истакнуто начело јесте, да су законити претставници земљорадника-сточара његове задружне организације.

У читавом свету признато је начело да се мали људи не могу индивидуално борити са великим капиталом, него удружени иступају преко својих организација. Раднички синдикати су легитимни претставници радника и, без обзира на то што има велики број неорганизованих раника, послодавац не може да разговара са појединцима и да утврђује са њима погодбе, већ то чини преко синдикалне организације.

У пољопривреди улогу заштитника и синдиката врши задругарство. Оно удружује свесне и брани интересе слабих земљорадника. Несумњиво је, да има знатан број земљорадника који нису организовани у задругарству, али их закон не спречава да се организују и да организовани иступају у одбрану свога права. Без задругарства не може да се изврши мо-

дернизација пољопривреде, нити могу да се даду они резултати које инострана пијаца тражи у погледу квалитета робе. Само путем воћарских задруга Калифорнија је успела да развије своје воћарство и да буде прва на светској пијаци. Путем својих житарских задруга Канада регулише производњу и продају пшенице. Путем својих млекарских и сточарских задруга Данска је подигла привреду читаве државе и из једног примитивног стања пољопривреде начинила једну најинтензивнију пољопривреду. ЗАДРУЖНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ СЕ НАМЕЋУ У СВИМ ЗЕМЉАМА КАО ЈЕДИНИ ОБЛИК ПРЕКО КОГА СЕ МОЖЕ НЕ САМО ВРШИТИ ЗАЈЕДНИЧКА ПРОДАЈА, НЕГО И РЕГУЛИСАТИ ПРОИЗВОДЊА ЧИТАВЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ. Без задружних организација немогуће је побољшати расу стоке, нити дати земљораднику праву цену за његове производе, ону која се добија на иностраној пијаци. Више него игде, у нашем сточарству потреба је побољшања раса, регулисања производње и давања земљораднику оне цене која се може постићи за стоку и сточне производе. Сву стоку треба сматрати као машине које имају да преграде сировину коју земљорадник произведе и уколико је та машина способнија, т.ј. да са мањом количином сировине да већу количину производа — меса, масти, вуне, итд., утолико је та машина савршенија. Колико би велика уштеда била за нашу државу побољшање стоке и добијање бољег квалитета. Ово се може извршити искључиво преко задругарства и СВИ НАПОРИ ДРЖАВНИХ ИЛИ САМОУПРАВНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА УЗАЛУДНИ СУ АКО ЗЕМЉОРАДНИК-СТОЧАР НИЈЕ ОРГАНИЗОВАН У ЗАДРУГАРСТВУ. Из тих разлога, ЗАДРУГАРСТВО НЕ САМО ДА ЈЕ ЛЕГИТИМНИ ПРЕТСТАВНИК СТОЧАРА, НЕГО И ОРГАНИЗАЦИЈА КОЈА МОРА ДОБИТИ ПРВЕНСТВЕНО ПРАВО У ИЗВОЗУ, ЈЕР ЈЕ ЈЕДИНА КОЈА МОЖЕ ДА ПОВЕЋА НАШУ ПРОИЗВОДЊУ, ДА ЈЕ РАЦИОНАЛИЗИРА, ДА ПОВЕЋА НАЦИОНАЛНИ ДОХОДАК И СТАНДАРД ЖИВОТА НАШЕГ ЗЕМЉОРАДНИКА.

Из ових разлога не може се вршити реорганизација извоза стоке без сарадње задружних организација, нити се могу доносити закони и одредбе који се тичу животних интереса земљорадника-произвођача, без икаквог консултовања његових легитимних претставника.

ДОБРА СВЕТСКА КОЊУНКТУРА СТОКЕ И СТОЧНИХ ПРОИЗВОДА МОРА ДА БУДЕ ИСКОРИШЋЕНА ИСКЉУЧИВО ЗА ЗЕМЉОРАДНИКА-ПРОИЗВОЂАЧА. Њоме се морају користити сви земљорадници и сви крајеви наше земље. Из тих разлога не може се одвојити организација извоза од организације унутрашњег тржишта. За извоз долазе само ограничене количине, које, истина, утичу на унутрашњу цену, али које су ипак знатно веће од унутрашње цене и дају једну велику добит трговцу-извознику. Ова добит може да се избегне само на тај начин ако се извоз повери задружним организацијама, а ове организују и домаће тржиште и цену постигнуту на извозу мешају са ценом на домаћем тржишту и расподељују на све земљораднике чију стоку продају.

Практично то би изгледало овако: организовани сточар врши продају на домаћој и спољној пијаци преко својих задружних организација. Када се у одређеном временском року, 3, 6, 9 или 12 месеци, саберу све продате количине стоке на домаћем и иностраном тржишту, класифициране према квалитету, онда ће се утврдити цена средња за један исти квалитет, која је добијена на иностраној и на домаћој пијаци и земљораднику који је предао своју стоку начинити надплата од онога што је одмах добио. На овај начин отпао би приговор да се извозом користе само појединци или поједини крајеви, јер би корист од извоза пала и на оне земљораднике чија се роба продаје на домаћој пијаци, а која је истог квалитета као она која иде на инострану пијацу.

Задружне организације би биле у стању да изврше селекцију, као што и чине данас, и да они безбројни милиони утонули у џепове посредника или они велики фондови употребљени у друге сврхе, буду ти који ће извршити једну брзу селекцију и припремити наше сточарство и за време када погодбе иностране пијаци не буду тако лаке и повољне као што су данас.

Ако се узме број заинтересованих трговаца који врше извоз и т.зв. произвођача (великопоседника, лекара, кафеџија и других) и када се утврди да тај број не износи ни неколико стотина, онда ће се видети да жртва не би била никаква за велико дело сточарског препорода, који само данас има могућност да буде изведен са лаким напорима, а сутрадан биће врло тешко и са највећим напорима државе и сточара.

САДРЖАЈ

Страна
5—28

I УЛОГА И ЗНАЧАЈ СТОЧАРСТВА

Велики привредни значај нашега сточарства; Удео сточарства у нашем националном дохотку; Сточарство у домаћој исхрани; Сточарство у нашем извозу; Велики значај сточарства за земаљску одбрану; Сточарство је главна позиција нашег платног биланса; Сточарство и снабдевање индустрије сировинама; Сточарство у нашем саобраћају; Сточарство је стожер наше пољопривреде; Четирина државне територије може се искоришћавати једино гајењем стоке; Сточарство је велики потрошач биљних производа; Велики значај свиња, кукуруза и живине за нашу привреду; Стајско ђубре одржава родност наших њива; Седам и по милиона хектара наших ораница обради се сточном радном снагом; Улога и значај сточарства у социјалном погледу; Наша стока је несавршена машина; Потребна је планска организација сточарства на задружној основи; Закључак.

II НАШ ИЗВОЗ СТОКЕ И СТОЧНИХ ПРЕРАЂЕВИНА 29—44

Коњунтура и извоз стоке; Наш извоз живе стоке до оснивања Уреда; Тржишта за наше сточарске производе до 1932 год.; Извоз свиња до 1932 год.; Наш извоз говеда до 1932 год.; Позадина нашег извоза стоке до оснивања Уреда за контролу извоза.

III ОСНИВАЊЕ И РАД УРЕДА ЗА КОНТРОЛУ ИЗВОЗА СТОКЕ 45—52

Стручни одбор и подела контингената; Борба са великим шпекулантима у земљи; Борба за праве цене за произвођаче; Борба против ванредних контингената; Обустава индустријског контингента; Борба са системом; Борба са шпекулантима ван земље.

IV ИСТОРИЈАТ СТОЧАРСКЕ СЕКЦИЈЕ 53—57

V НАЧЕЛА ЗАДРУЖНЕ ПОДЕЛЕ 58—71

Начела кључа за раздео; Статистика задружног извоза.

VI РАД ПОЈЕДИНИХ ЗАДРУЖНИХ САВЕЗА НА ИЗВОЗУ СТОКЕ 72—93

Главни савез српских земљорадничких задруга — Београд; Савез земљорадничких задруга — Нови Сад; Савез аграрних заједница — Нови Сад; Савез хрватских господарских задруга — Загреб; Господарска звезда — Љубљана; Земаљски савез пољопривредних сточарских задруга — Београд; Кметијска дружба — Љубљана; Економ, средишња господарска задруга — Љубљана; Средишња задруга за свињогојство и Селектор, савез одгајивачких немачких задруга — Нови Сад; Савез селекцијских задруга за узгој свиња — Загреб; Набавлачко-продајна сред. хрв. сељ. задруга — Загреб.

VII ЗАВРШНА РЕЧ 94—102

Систем пре Уреда; Стварање Уреда; Недостаци Уреда; Наш предлог; Практичан предлог.

У књизи се налазе: подаци у таблицама ван текста и један табеларни прилог на крају.

Кључ за раздеобу континента стоке за извоз на поједине централне задружне

Редни бр.	НАЗИВ централне организације	Место	Број мес- них за- друга 31-XII-1935	%	Број задру- гара 31-XII-1935 године	%	Ј а ч и н а п р о и з б о д њ е							
							с б и њ е					Г о		
							по броју задруга		по броју задругара		средња	по броју задруга		п
							комада	%	комада	%	%	комада	%	
1.	Главни савез српских зем. задруга	Београд	2.485	51,4	120.000	22,5	294.196	49,60	133.458	22,5	36,05	160.150	50,86	
2.	Савез земљорадничких задруга	Нови Сад	386	8	27.542	52	62.807	10,59	30.843	5,2	7,89	11.149	3,54	
3.	Земљорадничка централна кредитна задруга за Средишњу задругу за свињогојство и за „Селектор“	„	283	5,9	31.500	3,9	45.319	7,64	34.995	5,9	6,77	9.106	2,92	
4.	Савез аграрних заједница	„	150	3,1	10.520	1,8	23.872	4,03	10.676	1,8	2,92	4.944	1,57	
5.	Средишњи савез хрват. сељачких задруга	Загреб	315	6,5	60.103	11,3	42.480	7,16	67.025	11,3	9,23	40.569	12,88	
6.	Задружна сбега за Савез хрватских госпо- дарских задруга	„	144	3	50.690	9,5	19.820	3,34	56.349	9,5	6,42	14.670	4,66	
7.	Хрватско господарско друштво као сре- дишња задруга за Савез селекцијских за- друга за узгој свиња	„	123	2,5	13.626	2,6	16.526	2,78	15.421	2,6	2,69	9.731	3,09	
8.	Задружна збега за Господарску збегу	Љубљана	509	10,5	151.380	28,3	39.371	6,64	167.866	28,3	17,47	39.316	12,48	
9.	Збега словенских задруга за „Економа“ и за Кметијску дружбу	„	244	5	85.653	10,4	18.358	3,10	61.687	10,4	6,75	16.279	5,17	
10.	Савез аграрних заједница	Осијек	75	1,6	6.250	1,2	10.440	1,76	7.117	1,2	1,48	6.224	1,97	
11.	Савез аграрних заједница	Петровград	121	2,5	7.081	1,3	19.958	3,36	7.710	1,3	2,33	2.690	0,86	
	У к у п н о		4.835	100	534.345	100	593.147	100	593.147	100	100	314.828	100	

а извоз на поједине централне задружне организације по свима чиниоцима

%	Ј а ч и н а п р о и з в о д њ е										Досадањи извоз до 31-XII-1935				Просек по свима чиниоцима	
	с б и њ е					г о б е д а										
	по броју задруга		по броју задругара		средња	по броју задруга		по броју задругара		средња	с б и њ е		г о б е д а		за свиње	за говеда
	комада	%	комада	%	%	комада	%	комада	%	%	комада	%	комада	%	%	%
22,5	294.196	49,60	133.458	22,5	36,05	160.150	50,86	70.836	22,5	36,68	61.835	42,28	2.104	30,11	38,06	35,18
52	62.807	10,59	30.843	5,2	7,89	11.149	3,54	16.371	52	4,37	7.916	5,41	236	3,36	6,62	5,23
5,9	45.319	7,64	34.995	5,9	6,77	9.106	2,92	18.575	5,9	4,41	29.061	19,87	1.073	15,36	9,61	7,89
1,8	23.872	4,03	10.676	1,8	2,92	4.944	1,57	5.667	1,8	1,69	9.155	6,26	112	1,60	3,52	2,05
11,3	42.480	7,16	67.025	11,3	9,23	40.569	12,88	35.575	11,3	12,09	6.306	4,31	506	7,24	7,84	9,28
9,5	19.820	3,34	56.349	9,5	6,42	14.670	4,66	29.909	9,5	7,08	13.075	8,94	996	14,25	6,97	8,45
2,6	16.526	2,78	15.421	2,6	2,69	9.731	3,09	8.186	2,6	2,84	16.703	11,42	462	6,61	4,80	3,64
28,3	39.371	6,64	167.866	28,3	17,47	39.316	12,48	89.096	28,3	20,39	—	—	190	2,72	14,06	15,48
10,4	18.358	3,10	61.687	10,4	6,75	16.279	5,17	32.742	10,4	7,78	1.781	1,21	1.309	18,75	5,84	10,48
1,2	10.440	1,76	7.117	1,2	1,48	6.224	1,97	3.778	1,2	1,59	434	0,30	—	—	1,15	1,10
1,3	19.958	3,36	7.710	1,3	2,33	2.690	0,86	4.093	1,3	1,08	—	—	—	—	1,53	1,22
100	593.147	100	593.147	100	100	314.828	100	314.828	100	100	146.266	100	6.988	100	100	100

